

Kütüphane Tasarımlarının Öğrencilerin Görsel Algıları Üzerindeki Etkileri: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Örneği

The Effects of Library Designs on Students' Visual Perceptions: The Case of Ondokuz Mayıs University Faculty of Medicine

Derya ELMALI ŞEN* , Beyza Sıla SELÇUK**

ÖZ

Amaç: Günümüzde kütüphaneler ders çalışma, kitap okuma, ortak çalışma yürütme gibi gereksinimlere karşılık vermesinin yanı sıra gelişen teknolojik ilerlemeler ile birlikte kullanıcıyı araştırmaya ve çalışmaya teşvik eden, kullanıcıda estetik tatmin sağlayan ve kütüphane farkındalığı yaratan mekânlara dönüşmüştür. Bu bağlamda çalışmanın amacı 2000 yılı sonrası yapılmış kütüphanelerin kullanıcı tarafından görsel olarak nasıl algılandığını belirlemek ve bundan sonra tasarlanacak kütüphaneler için bir tasarım bilgisi oluşturmaktır.

Yöntem: Çalışmada literatür taraması yapılarak örnekler belirlenmiştir. Ardından 50 tıp öğrencisi ile kütüphanelerin görsel algısı üzerine tercihler ve anlamsal farklılaşım ölçeği içeren bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler frekanslar ve anlamsal farklılaşım grafikleri şeklinde analiz edilmiştir.

Bulgular: Anketin somut görsel algı bileşenlerinde en çok tercih edilen kütüphaneler; biçim/form bakımından oval hatlara sahip Dine Koleji Kütüphanesi, ölçül/oran bakımından insan ölçeğinde geniş ve yüksek olan Bangkok Kütüphanesi, malzeme bakımından ahşap malzemenin kullanıldığı Nanjing Renovasyon Üniversitesi Kütüphanesi, renk bakımından Birmingham Kütüphanesi ve aydınlatma bakımından yapay ışıkla aydınlanan Doksan Kütüphanesidir. Anketin soyut görsel algı bileşenlerine göre doğal ışıkla aydınlanan, ahşap malzeme kullanılan, açık tonlara sahip kütüphanelerin ferah, aydınlık ve düzenli algılandığı; organik formlu kütüphanelerin davet edici ve ilgi çekici algılandığı; çelik ve beton malzeme kullanılan, koyu tonlara sahip, insan ölçeğinde dar ve yüksek görünen kütüphanelerin ise karanlık ve sıkışık algılandığı saptanmıştır.

Sonuç: Çalışma genel olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin kütüphanelerde sıra dışı formları tercih etmekle birlikte biçim/formu çok önemli bulmadıkları; kütüphane tercihinde önem sıralaması olarak birbirine yakın değerlendirdikleri malzeme, renk ve aydınlatma bileşenleri açısından ahşap ya da beton gibi nispeten sıcak malzeme kullanılmış, renk uyumu sağlanmış ve doğal ya da yapay iyi aydınlatılmış kütüphaneleri tercih ettikleri; geniş ve ferah kütüphane tercihleri ile ölçü-oran bileşenini en önemli bileşen olarak gördükleri belirlenmiştir.

Özgünlük: Çalışmada en önde gelen algı biçimi olan görsel algı ile kütüphanede yaratılması istenen mekânsal etkilerin neler olabileceği ve ne tür niteliklerin insanları olumlu yönde etkileyebileceği analiz edilerek kütüphane tasarımına yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Ayrıca kütüphanelerin yalnızca kitap okuma ve ders çalışma mekânı olmaması konusunda farkındalık sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kütüphane; görsel algı; somut algı bileşenleri; soyut algı bileşenleri; tıp öğrencileri.

* Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Trabzon, Türkiye. E-posta: d_elmali@ktu.edu.tr
Assoc. Dr., Karadeniz Technical University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, Trabzon, Türkiye. E-mail: d_elmali@ktu.edu.tr

** Yüksek Lisans öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Trabzon, Türkiye. E-posta: beyzasilaparass@gmail.com
Graduate student, Karadeniz Technical University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, Trabzon, Türkiye. E-mail: beyzasilaparass@gmail.com

ABSTRACT

Purpose: Today, libraries have turned into places that encourage the user to research and work, provide aesthetic satisfaction and create library awareness, along with the developing technological advances, as well as responding to the needs such as studying, reading books, and conducting collaborative work. In this context, the aim of the study is to determine how the libraries built after 2000 are perceived visually by the user and to create a design information for the libraries to be designed from now on.

Method: In the study, examples were determined by making a literature review. Then, a survey, including preferences and semantic differentiation scale, was conducted with 50 medical students on how they perceive the libraries visually. The obtained data were analyzed in the form of frequencies and semantic differentiation graphs.

Findings: The most preferred libraries in the concrete visual perception components of the questionnaire; Dine College Library, which has oval lines in terms of shapelform, Bangkok Library, which is large and high in human scale in terms of size/proportion, Nanjing Renovation University Library where wood is used in terms of materials. Birmingham Library in terms of color and artificially illuminated. In addition, Doksan Library in terms of lighting were preferred. As a result of the evaluation of the adjective pairs in the abstract visual perception components of the questionnaire, it was found that the libraries that are illuminated by natural light, built with wooden materials, and have light tones are perceived as spacious, bright and orderly. Libraries in which organic forms are used are perceived as inviting and interesting. It has been determined that libraries with dark tones, in which steel and concrete materials are used, appear narrow and high in human scale, are perceived as dark and cramped. In the evaluation of the abstract and concrete visual perception components of the questionnaire, the most important factor in the preference of the library was seen as high ceilings and wide interiors, while forms and facades were seen as the most unimportant factor.

Implications: When the study is evaluated in general, although students prefer unusual forms in libraries, they do not find form/form very important; they prefer libraries that use relatively warm materials such as wood or concrete in terms of materials, colors and lighting components, which they evaluate as close to each other in order of importance in library preference, color harmony and natural or artificial well-lit libraries. It has been determined that they see the measure-ratio component as the most important component with wide and spacious library preferences. In addition, although libraries with dark tones in both color and lighting components are not perceived positively, they have become the first preferred libraries. It is obvious that students find dark tones aesthetic.

Originality: In the study, a new perspective was brought to the library design by analyzing the spatial effects desired to be created in the library with visual perception, which is the most prominent form of perception and what kind of qualities can affect people positively. An awareness was also raised that libraries are not only places for reading books and studying.

Keywords: Library; visual perception; concrete perception components; abstract perception components; medical students.

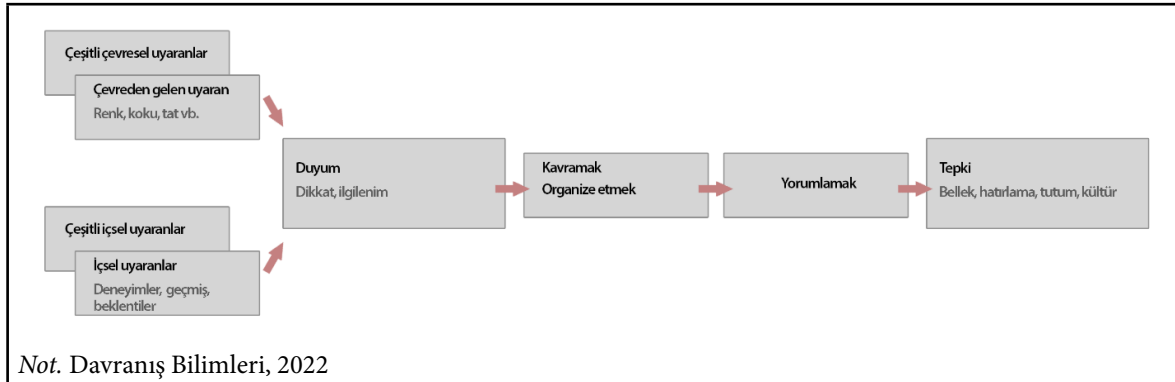
Giriş

Antik kentlerde, kent merkezinde demokrasinin geliştiği mekânlar olarak planlanan kütüphaneler; önceleri kilise, saray, medrese gibi idari birimlerin arşivlerini tutan sınırlı erişilen mekânlar iken, sonradan toplumdaki her bireyin bilgiye erişmesini sağlayan ve topluma hizmet sunan kamuya ait mekânlar hâline gelmiştir (Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, 2018). Kütüphanelerde kayda değer zaman geçirilmesi göz önüne alındığında, kütüphane kullanımında verimliliğin görsel konfor koşullarının sağlanmasıyla yakın ilişkili olduğu görülür. Görsel konfor sağlamada aydınlatmanın gerekli nicelik ve niteliğe uygun tasarlanması (Kuru ve Canbay Türkyılmaz, 2019), renklerin birbiriyle uyumlu olması, genişlik ve yüksekliğin basık bir ortam oluşturmayacak yeterlilikte olması, malzemelerin sıcak bir ortam yaratması gibi özelliklerinin yanı sıra binalarının da estetik bir forma sahip olması kütüphanelerden beklenen niteliklerdir (Altuğ, 2019). Bu yönüyle kütüphane yapılarının çekici ve davet edici algılanması kütüphane imajı için çok önemlidir.

Birçok kullanıcıya hitap eden kütüphane yapıları her birey üzerinde farklı etkiler yaratıp, her birey tarafından farklı algılanabilir. Çünkü algının temel süreci tüm insanlar için aynı olmakla birlikte algının kapsamı farklıdır. Çevreden gelen uyaran etkilerini hissedip kavrayabilme ve algılayabilme, algılayan bireyin ilgi, ihtiyaç ve tutumlarına bağlı olarak farklılaşır ve öznedir. Bu farkın sebebi farklı algısal çıkarım alışkanlıklarıdır (Segall ve diğerleri, 1968, s. 4). Algı, gelen bilgileri işleyerek belirli bir yapı ve organizasyona sokma işlemidir (Beyoğlu, 2015). Algılama, bir bilişsel düşüncenin ilk adımudur. Bir düşüncenin oluşabilmesi için öncelikle bilişsel bir süreç yaşanması gerekmektedir (Ökten, 2007). Algılama sürecini Şekil 1'de verildiği gibi açıklamak mümkündür.

Şekil 1

Algılama Süreci

Birey bulunduğu ortamda kendi konumunu ve nesnelerin konumunu yüzde sekseni göz olmak üzere (Berger, 1989, aktaran Güleç Solak, 2017) tüm duyu organları aracılığı ile algılamaktadır (Yıldırım ve Demirarslan, 2019). Bireyin, çevresindeki çok fazla görsel uyaran arasından kendisinin ihtiyaçları ve dürtüleri doğrultusunda seçim yaparak görme işlemini gerçekleştirmeye başlamasıyla görsel algılama süreci başlamaktadır (İnceoğlu, 2010, s. 79). Görsel algılama, temelde biyolojik bir süreç olsa da işleyişte psikolojik etkenler de bu sürece dâhil olmaktadır (Sarıççek, 2012, s. 81). Mekân algılama ise yine bireyin psikososyal özellikleriyle, mekânla kurulan ilişkilerle, mekânda yer alan nesnelerin birbirleri ile olan ilişkileriyle ve mekânın çevreyle olan ilişkisiyle kavramsallaşır (Ayber, 2012).

Literatürde mekânın görsel algılanması (Aydınlı, 1986; Bozkurt, 2001; Yılmaz, 2004; Onur, 2007; Çınar ve Çetindağ, 2009; Gonzales, 2011; Asl ve Mizban, 2016, Ergüneş, 2019; Uslu ve Yalçın, 2020; Azıtepe ve Sözen, 2022) ve kütüphane tasarımları (Öz, 1992; Erickson, 2000; Küçükcan, 2010; Muscogiuri ve Aydın, 2012; Aabø ve Audunson, 2012; Worpole, 2013; Hashempour ve Taghizadeh Sapchi, 2015; Delice Güller ve Bilbay,

2016; Erten Bilgiç ve Keskin, 2021; Topatan ve Aydın, 2022) ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Başlangıçta bilgiyi saklama görevini gerçekleştiren mekânlar olan kütüphanelerin zamanla gelişim göstererek sürekli kullanılan, özel bir fonksiyona sahip, birçok insanın yararlandığı sosyal mekânlara dönüşmesi, kütüphanenin görsel algılanmasının çalışılmaya değer bir konu olduğunu gözler önüne sermektedir. Özellikle 2000 yılı ve sonrasında yurt dışındaki emsallere bakıldığında kütüphanelerin mimari tasarımlarının güçlü ve albenili olduğu görülmektedir (Emsen ve Örmecioğlu, 2020). Bu durumda söz konusu kütüphanelerin nasıl algılandığı, algıyı etkileyen temel bileşenlerin neler olduğu ve bu bileşenlerin hangi düzeyde etkili olduğu gibi konularda bilgi eksikliğini giderilmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda modern kütüphanelerin kullanıcı tarafından nasıl algılandığının tespit edilmesi çalışmanın özgün yönünü oluşturmaktadır.

Kütüphane Tasarımlarında Görsel Algıyı Etkileyen Bileşenler

Pallasmaa (2011, ss. 88-89), “*anımsanması mimarlık deneyimlerinde mekân, madde ve zaman tek bir boyutta, varlığın bilincimize nüfuz eden temel tözünde kaynaşır. Kendimizi bu mekânla, bu yerle, bu anla özdeşleştiririz ve bu boyutlar bizzat varoluşumuzun bileşenlerine dönüşür. Mimarlık kendimiz ile dünya arasında uzlaşma sanatıdır ve bu aracılık duyular yoluyla gerçekleşir*” demektedir. Duyular vasıtasıyla gelen uyaranların getirdiği çeşitli bilgi ve veriler işlenip depolanır, ancak bu işlemler olurken özetleme, sınıflama ve indirgeme gibi zihinsel süreçler söz konusudur. Bu süreçler sonucunda her birey dış dünyasındaki olayları, nesnelere, içinde bulunduğu bireysel gereksinimlerine, değer yargılarına, kültürüne ve beklentilerine göre farklı biçimlerde algılamaktadır.

Bireylerin algılama biçimleri ve tercih etme nedenleri tahmin edilebilirse çevrenin şekillendirilmesi ve tasarlanmasında pozitif yönde, bireyler tarafından kabul edilebilir müdahalelerde bulunulabilir. Dolayısıyla, bireylerin doğayı ve çevreyi algılama, doğal veya yapısal farklı çevreler arasındaki tercihlerinin tahmin edilebilmesi amacıyla bireylerin estetik yargılarını etkileyen parametrelerin belirlenmesi gerekmektedir (Sarıca, 2011). Erkman’a göre fiziksel öğeler, görsel uyaranları etkiler. Mimarideki görsel uyaranlar ise çevreyi ya da tek bir yapıyı oluşturan elemanlardaki farklılıklar sonucu oluşur. Bu farklılıklar ise biçim, ölçü, sayı, renk, malzeme, doku ve ışık özellikleri üzerinden oluşmaktadır (Erkman, 1973, aktaran Asar, 2013). Bunlar arasından biçim (form), ölçü (oran), renk, malzeme (doku) ve ışık (aydınlatma) görsel algılamayı etkileyen bileşenler olarak belirlenmiş ve kütüphane özelinde detaylandırılmıştır.

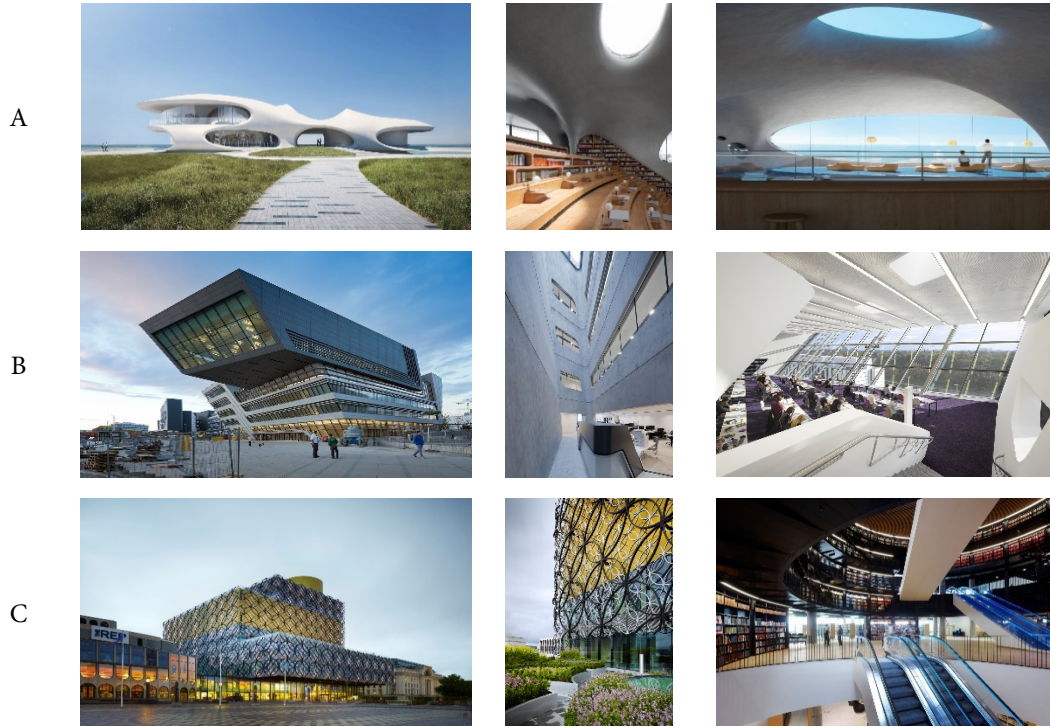
Biçim/Form

Mekânı deneyimlerken ilk dikkat çeken özellik mekânın formudur. İnsanlar üzerinde formların psikolojik etkileri bulunmaktadır. Örneğin sert hatlara sahip olan kare ve dikdörtgen ile üçgen gibi dar açılı formlar tehditkâr algılanırken, oval ve yumuşak hatlı dairesel formlar sakinleştirici ve dinlendirici bir etkiye sahiptir. Alici ve Göker Paktaş (2020), geometrik form ve çizgilerin karakterlerine göre insan üzerindeki etkilerinden söz ederler. Yatay çizgiler, durağanlık, devamlılık ve rasyonelliği ifade ederken; dikey çizgiler sonsuzluk etkisine sahiptir. Düz hatlar katılık ve kuvveti çağrıştırırken, eğri hatlar esneklik, tereddüt ve yumuşaklığı ifade eder. Spiral dünyasal sorunlardan uzaklaşma, küp bütünlük ve eşitlik etkisi yaratırken; daire sonsuz denge ve üstünlük, elips ise hareket etkisine sahiptir.

Kütüphane binasının kullanıcıların hafızasında kalıcı olabilmesi için öncelikli olarak binanın formu önem arz eder. Kütüphaneler dışarıdan bakıldığında ilgi çekici ve davet edici biçimlerin yanı sıra kullanıcıların zamanlarını verimli geçirebilmesine imkân tanıyacak formlarda da tasarlanmalıdır. Özgün tasarımlar, merak uyandıran cepheler ve yarı açık alanlar kütüphanelerin cazibesini artırmaktadır (McDonald, 2006). Bu açıdan 21. yüzyıl kütüphaneleri tasarım konusunda âdeta birbiriyle yarışır niteliktedir (Şekil 2).

Şekil 2

Farklı Form/Biçimde Kütüphane Örnekleri¹

Not. (A) Wormhole Kütüphanesi, Çin; (B) Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphanesi, Avusturya; (C) Birmingham Halk Kütüphanesi, İngiltere

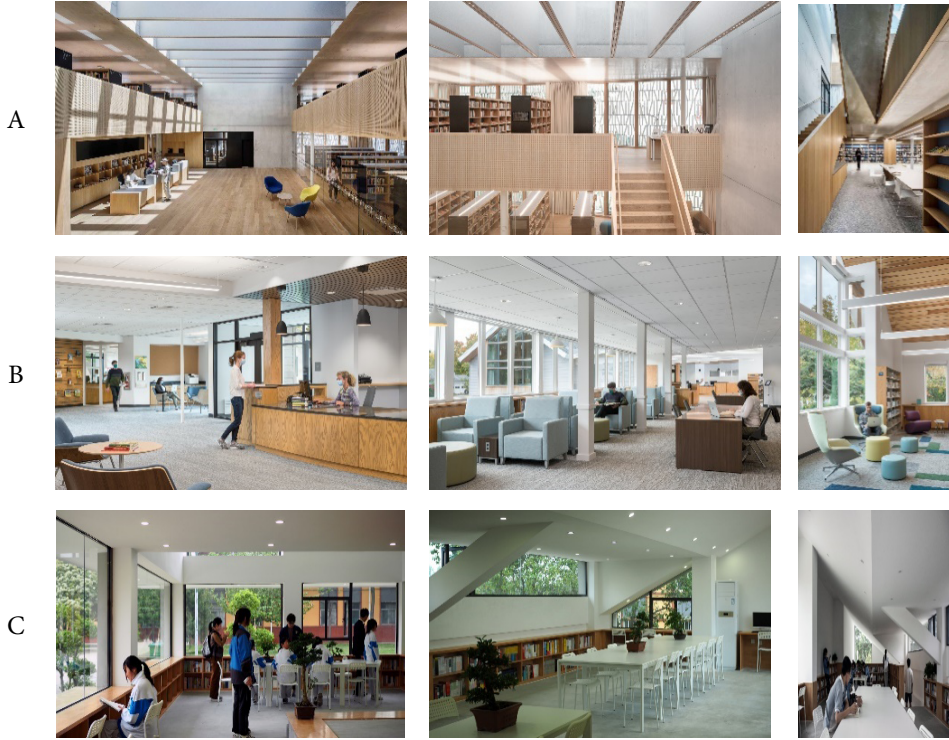
Ölçü/Oran

Mekânsal algılamada mekânı tanımlayıcı elemanların ölçüleri, gözlemcinin kendi ölçüleri ile bu ölçüler arasındaki ilişkiler belirleyicidir. Birbirleriyle ilişkili mekânların ölçüleri de algılamayı değiştirir. Örneğin, büyük mekânların küçük mekânlara dâhil edilmesini birey genişlik olarak algılarken küçük mekânların büyük mekânlara dâhil edilmesini ise kuşatılmışlık olarak algılar (Göler, 2009). Kütüphaneler gibi çok farklı niteliklerde kullanıcılara hitap eden mekânların itici, bunaltıcı ve iç karartıcı mekânlar olmamaları gerekmektedir. Bu olumsuzluk renklerle ve aydınlatma ile giderilebileceği gibi mekânın boyutları ile de değiştirilebilmektedir. Eni dar ve tavanı yüksek olan mekânlar bunaltıcı ve kasvetli, eni geniş ve tavanı alçak mekânlar ise basık ve ezici olarak algılanır. Buna karşılık atriyum gibi galeri boşlukları kütüphanelere hem ferahlık hissi verir hem de doğal havalandırma ihtiyacını gidermede yardımcı olurlar (McDonald, 2006) (Şekil 3).

¹ Çalışmada yer verilen kütüphanelerden biri (Cotbuss Kütüphanesi) hariç tüm kütüphane görsellerine ArchDaily platformundan ulaşılmıştır. Görseller ve kaynakları ile ilgili detaylı bilgi için Yöntem ve Kaynaklar'a bakınız.

Şekil 3

Farklı En-Boy-Yüksekliklerde Tasarlanan Kütüphanelerde Ölçü-Oranın Mekâna Etkisi

Not. (A) Dornbirn Halk Kütüphanesi, Avusturya; (B) Falmouth Memorial Kütüphanesi, ABD; (C) Xi'an Gaoxin Lisesi Kütüphanesi, Çin

Malzeme/Doku

Malzemeler kimyasal, fiziksel ve mekanik özelliklerine ek olarak boyutları, renkleri, dokuları gibi her malzeme için farklılık gösteren özellikleriyle de görsel izlenim bırakırlar. Malzemenin bu özellikleri mekânda genişlik, derinlik, aydınlık, karanlık, sıcaklık, soğukluk, yumuşaklık ve sertlik gibi görsel ve sezgiye dayalı algısal etkilerde bulunur. Örneğin; metal bir malzeme gri rengi ile ilk olarak soğuk bir ortam yaratmış gibi görünse de üzerine uygulanacak kırmızı renk ve sarı sıcak ışıkla yapılacak aydınlatma sayesinde metalin sıcak bir görünüm elde etmesi mümkündür (Göler, 2009). İç mekânda kullanılan malzemeler cephelerde kullanılmayabilir. Çünkü malzemenin iç mekândaki etkisi, cephedeki etkisinden farklı olabilir.

Doğal olan taş malzeme görsel, dokusal hatta kokusal ve işitsel duyuları aktif hâle getirir. Özellikle tarihi binalar kütüphane olarak kullanıldığında taş malzemenin sıklıkla kullanıldığı görülür. Ahşap malzeme de gerek donatıda gerek taşıyıcıda ve dekoratif öğelerde sıklıkla kullanılan bir malzemedir. Ahşabın en önemli tercih edilme nedenlerinden biri malzemenin ortama sağladığı sıcaklık etkisidir. Ahşap farklı renk, doku ve yüzeylere sahip olmasıyla çeşitlendiği için kullanıcıya farklı algı deneyimleri sunar. Bununla birlikte ahşabın mekânda kullanım oranı da önemlidir. Ahşabın yoğun kullanımının ya da koyu renk ve belirgin dokulu ahşap kullanımının -uygulanan yüzeye bağlı olarak- mekânda olumsuz algılandığı bilinmektedir (Kır, 2015). Tuğla malzeme de ahşap gibi rengi sayesinde mekânda sıcak bir atmosfer yaratır. Ancak tuğla, çekme dayanımının düşük olması nedeniyle büyük yapılarda hasar oluşturabilmektedir. Bu nedenle tuğla malzeme günümüzde daha çok dekoratif amaçlı kullanılmakta olup, modern kütüphane ve eğitim yapıları gibi karmaşık yapılarda kullanımına pek rastlanmaz. Metal malzemenin yapılarda kullanılmasının en önemli sebeplerinden biri daya-

nıklılığı ve geniş açıklıkları tek bir taşıyıcı ile geçebilmesidir (Yıldız ve Seçkin, 2019). Metal, iç mekânlarda genelde soğuk bir malzeme olarak algılanmaktadır. Mekânlarda soğuk algılanan bir diğer malzeme ise betondur. Beton iç mekânlarda kullanıldığında dış mekândaymiş hissi verir ve soğuk etkisinin yanında mekânda yalın ve şık bir atmosfer yaratır (Göler, 2009). Aynı zamanda dayanıklı ve imalatı hızlı olan beton malzeme eğitim yapıları ve kütüphanelerde sıklıkla kullanılmaktadır (Şekil 4).

Şekil 4

Farklı Malzemeler ile Tasarlanan Kütüphanelerin İç ve Dış Mekân Görselleri

Not. (A) Oğre Merkez Kütüphanesi, Letonya; (B) Maya Somaiya Kütüphanesi, Hindistan; (C) Huxi Sichuan Sanat Enstitüsü Kütüphanesi, Çin

Renk

Renk, tasarım öğeleri içinde önemli bir yer tutan ve çevrede her zaman algılanan bir olgudur. Renkleri oluşturan temel kavramlar; tür, değer, doymuşluktur. Birbirine yakın renklerle, uzak renklerle, sıcak ve soğuk renklerle mekânda uyum sağlanabildiği gibi, bir veya birden fazla rengin diğer renklerin içine katılmasıyla ya da tonlarının kullanılmasıyla da uyumlu bir mekân oluşturulabilir (Özdemir Canbolat, 2017). Sıcak renkler enerjik, heyecan verici ve özendirici; soğuk renkler dingin, sakinleştirici ve içe döndürücü etki bırakmaktadır. Renklerin etkisi aydınlık düzeyine ve etkilediği mekânın boyutlarına bağlıdır (Neufert, 1979, s. 34). Örneğin kırmızı, maviden ve parlak renkleri koyu renklerden baskındır. Siyah bir alan, onu dengelemek için beyaz olandan daha büyük yapılmalıdır (Arnheim, 1974, s. 24). Renk bireyde oluşacak mekân algısında oldukça önemlidir. Bir mekân güçlü bir tasarıma sahip olsa bile mat renklerle itici ve kasvetli bir mekâna dönüşebilir (Pile, 1997, aktaran Özsağ, 2016).

Belirli bir mekânda kullanılacak renk o mekânın kullanıcılarının gereksinimini karşılayacak şekilde olmalıdır. Hashempour ve Taghizadeh Sapchi (2016), kütüphane bölümleri için çeşitli renk önerilerinde bulunmuşlardır. Örneğin, okuma salonlarında zihinsel aktivitelerin artışına yardımcı olduğu için mavi ve tonları,

yeşil ve beyaz renkleri önerilirken, referans bölümü için zamanın akışını hızlandırıp ortamın yorucu duygusunu azaltan yeşil, sarı ve beyaz renkleri önerilmektedir. Ödünç verme bölümünde kişilerin daha sabırlı ve sakin hissetmesi için mavi tonlarının; toplantı salonları veya çok amaçlı salonlarda sıcak, mutlu ve davet edici bir ortamın yaratılabilmesi için açıktan koyuya doğru değişen renklerin kullanılması uygundur. Çocuk bölümlerinde kan dolaşımını hızlandırması, hareketli, canlı ve enerji verici olması için yeşil ve sarı tonları, turuncu ve kırmızı renkleri tavsiye edilirken, koridorlarda etkili ve belirgin bir ortam yaratmak için Şekil 5'te de gösterilen canlı renklerin kullanılması önerilmiştir (Hashempour ve Taghizadeh Sapchi, 2016, s. 83)

Şekil 5

Farklı Renk ve Tonlarda Kütüphane İç Mekânları

Not. (A) Riverside Ana Kütüphanesi, ABD; (B) Hunt Kütüphanesi, ABD; (C) Cottbus Kütüphanesi, Almanya

Işık ve Aydınlatma

Bir mekânda nesnelerin renk, biçim, form, ölçü gibi özelliklerinin görünmesi için öncelikle aydınlatma şarttır. Yapay ve doğal ışık kaynakları aynı amaca hizmet ediyor gibi görünmekle birlikte kullanım amaçları birbirinden farklıdır. Doğal aydınlatmanın yetersiz kaldığı durumlarda yapay aydınlatmadan yararlanır. Farklı aydınlatma türlerine sahip farklı malzemeler, renkler ve dokular kullanmak, insanların mekânsal algılarını ve deneyimlerini etkileyebilir (Kvasoğulları, 2021).

Kütüphanelerde gerçekleştirilen kitap arama, ders çalışma, kitap okuma, sesli salonlarda ortak çalışma yürütme gibi birçok eylem aydınlatmaya dayalı işlevleri içerir (Baltacıoğlu, 2022). Kullanıcıların kütüphaneleri etkin bir şekilde kullanabilmesi için iyi bir aydınlatma gereklidir. Yalnızca yapay ışık değil doğal ışık da kullanıcıların verimliliğini, bulunduğu alandaki kaliteyi ve bunların sonucunda kullanıcının o alanda geçireceği vakti etkiler. Bu bakımdan mekânda gün ışığından faydalanmak da tasarımın önemli bir parçasıdır (Yavuz, 2021). Kütüphanelerde geniş cam yüzeylerin kullanılması dışarıdaki insanların ilgisini çekerek insanları kütüphaneye

davet eder, kullanıcıların manzaraya hâkim olmasını ve doğal ışıktan faydalanmasını sağlar. Şekil 6'da da verilen bu durum kullanıcıların ruh sağlığını da olumlu yönde etkilemektedir (Topatan, 2021).

Bozkurt (2013) araştırmasında kütüphane aydınlatma düzeninin farklı işlevleri gerçekleştirebilmeye imkân tanınması; ışık kaynaklarından yayımlanan ışımların doğrudan göze gelmemesi, gözü yormaması, gölge ve kamaşma oluşturmaması; iç mekân sıcaklığını artırmaması gibi temel hedefler belirlerken, malzeme ve ürünlerin ışığa duyarlılıklarının da dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Şekil 6

Doğal ve Yapay Aydınlatma Kaynakları ile Aydınlatılan Kütüphaneler

Not. (A) Maranello Kütüphanesi, İtalya; (B) Labin Halk Kütüphanesi, Hırvatistan

Amaç, Kapsam ve Yöntem

Mekân sadece görsel yolla değil, tüm duyuyla algılanan bir olgudur. Ancak görsel algı, mekânı algılamada en başat yollardan biridir. Mekânlar renkleri, biçimleri, dokuları, aydınlatmaları ve malzemeleri ile çok farklı ortamlar sunulabilmektedirler. Tasarımı yapılan her bir ortamın o yaşam alanında faaliyette bulunan insanlar üzerindeki psikolojik etkilerinin farklı olduğu bilinmektedir. Çalışmalar, tasarımcıların birçok müdahale ile ortamın görsel algısını değiştirebileceğini göstermektedir (Aksoy, 2020). Araştırmaya konu edilen kütüphaneler, kullanıcılara sağladıkları temel hizmetlerin yanı sıra görsel algıya hitap eden tasarımlarıyla uluslararası düzeyde son derece çeşitli ve farklı niteliklerde alternatifler sunmaktadırlar. Bu bağlamda ele alınan çalışmada, kütüphane tasarımlarının kullanıcıların görsel algısı üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amaçlanmış ve araç olarak görsel materyaller kullanılmıştır.

Görsel algı çalışmalarının oldukça yaygın olduğu mimarlık ve psikolojinin ara kesitinde yer alan Çevresel Psikoloji alanında, söz konusu çalışmaların birçoğu araştırma nesnesini ya da mekânını bire bir deneyimlemek yerine fotoğraf, video ya da sanal gerçeklikle elde edilmiş görsel materyaller aracılığıyla tepkilerin ölçülmesine dayanmaktadır. Örneğin, Coburn ve diğerleri (2019) tarafından yapılan çalışmada, katılımcılara kamuya açık mimari görsel koleksiyonlarından seçilen 120 iç mimari görüntü ve Google Earth'ün sokak görünümü arayüzünden çekilen 120 mimari görüntü verilerek, katılımcılardan bu görüntüleri algıladıkları doğallık düzeylerine göre derecelendirmeleri istenmiştir. Perovic ve Folic (2012), öznel görsel algıya dayalı olarak Niksic'in kamusal açık alanlarını oluşturan görsel değerleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, katılımcılardan sunulan 12 fotoğrafı 15 sıfat çifti ile değerlendirmelerini istemiştir. Oreskovic ve diğerleri (2014) tarafından yapılan çalışmada ise hangi tasarım özelliklerinin yürünebilirlikle ilişkili olduğunu anlamak üzere bilgisayarda renkli sokak manzaralı fotoğraflar gösterilen katılımcılar her görüntünün yürüme isteklerini ne dere-

ce desteklediğini bildirmişlerdir. Andersson (2011), konutlarda mimari mekânın estetik boyutunu belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, katılımcılara 25 fotoğraflı bir anket uygulayarak onlardan 3 fotoğraf seçmelerini ve seçimlerini motive eden çağrışımları açıklamalarını istemiştir. Yıldırım ve diğerleri (2021)'nin yaptığı araştırmada ise, katılımcılara sanal gerçeklikle hazırlanmış yatak odası duvar görsellerine bakmaları ve farklı formu panelleri değerlendirmeleri söylenmiştir. Benzer şekilde Ergüneş (2019) de çalışmada, katılımcılara otellere ait görseller göstererek biçimsel faktörlerin bireyin görsel algısını nasıl etkilediğini araştırmıştır. Bu tür çalışmalarda fotoğraflar çalışmanın konusuna ve çalışmanın niteliğine bağlı olarak kısmen yanıltıcı ya da sınırlayıcı olabilmektedir. Ancak fotoğraflar katılımcı ya da mekândan kaynaklanan sınırlılıklar nedeniyle mekânı bire bir deneyimleme imkânının bulunmadığı ya da henüz uygulanmamış mekânların konu edildiği araştırmalarda, istenen mekânı analiz edilebilmeye imkân tanınması nedeniyle sıklıkla tercih edilen bir araçtır.

Kütüphane tasarımlarının kullanıcıların görsel algısı üzerindeki etkilerini tespit etmeyi amaçlayan, bu doğrultuda kütüphane tasarımlarında etkili olan görsel algı bileşenleri ile bireylerin tercihleri arasındaki ilişkiyi, diğer bir ifadeyle kütüphanelerin nasıl algılandığını araştıran çalışma iki aşamalı olarak kurgulanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında kütüphane tasarımlarında etkili olan görsel algı bileşenleri (form/biçim, ölçü-oran, malzeme, renk ve ışık/aydınlatma), literatür taraması yapılarak örneklerle açıklanmıştır. Literatür taraması, alanyazında yer alan kaynakların ve belgelerin incelenmesine dayanan bir veri toplama tekniğidir (Karasar, 2009, s. 65).

İkinci aşamada ise kütüphane tasarımlarında etkili olan görsel algı bileşenlerinin kullanıcı üzerindeki etkisi, yapılandırılmış görüşme (anket) tekniği ile belirlenmiştir. Anket çalışması üç bölüme ayrılarak, görsel algı derinlemesine analiz edilmek istenmiştir. Birinci bölüm somut görsel algı bileşenlerine yöneliktir. Bu bölümde öğrencilere form/biçim, ölçü-oran, malzeme, renk ve ışık/aydınlatma bakımından çeşitlilik gösteren farklı kütüphanelerin iç ve dış mekân görselleri sunularak, kütüphanelerden birini tercih etmeleri istenmiştir. İkinci bölümde bu kez kütüphane iç mekân görselleri sunularak, Anlamsal Farklılaşım Ölçeği (Semantic Differential Scale – SDS) ile kütüphanelerin öğrenciler üzerindeki anlamsal etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. 1957'de Osgood, Suci ve Tannenbaum tarafından geliştirilen SDS, bir nesnenin bir birey için anlamını ölçme yöntemi olarak tanımlanan ve zıt kutuplu sıfat çiftleri ile 5, 6 ya da 7 aralıklı derecelendirmeden oluşan bir ölçektir (Bailey, 1987, aktaran Balcı, 2021, s. 146). Kütüphanelerin okuma salonlarına ait görseller verilerek öğrencilerin bu görselleri soyut görsel algı bileşenlerine yönelik belirlenen zıt sıfat çiftleri (sıkışık-ferah, düzenli-düzensiz, vb.) üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Sıfat çiftleri ile değerlendirilen birimlerin okuma salonu olarak seçilmesinde, bu mekânın kütüphanelerde en sık kullanılan bölüm olması nedeniyle çalışmaya çok çeşitli veriler sunacağı düşüncesi belirleyici olmuştur. Üçüncü bölümde ise görsel algı bileşenlerini derecelendirmek üzere; renk, malzeme, aydınlatma, form/biçim ve en-boy-yükseklik özelliklerinin öğrencilerin kütüphane tercihindeki önemini puanlamaları istenmiştir. Böylelikle kullanıcı açısından en önemli bileşenin ne olduğu ve bileşenler arasında farklılık olup olmadığı belirlenecektir.

Görsel materyal üzerinden yapılan çalışma için veri toplamada, çok çeşitli mimari tasarım projelerini bilgi ve görselleriyle birlikte sunan, bu anlamda iyi bir görsel veri tabanı oluşturan ve bu nedenle sıkça başvuru alan uluslararası bir mimarlık platformu olan [ArchDaily](https://www.archdaily.com/) sitesi görsel veri kaynağı olarak belirlenmiştir (ArchDaily, 2022). Görsel taraması yapılırken sınırlı sayıda kütüphane örneği seçmek yerine fiziksel bileşenlerin (biçim, ölçü, malzeme, renk ve aydınlatma) her birini yeterli düzeyde temsil ettiği düşünülen farklı örneklere yer verilmesine özellikle dikkat edilmiştir. Bunun yanı sıra daha güncel materyale erişim sağlayabilmek için 2000 yılı ve sonrasında uygulanmış, iç ve dış görsel verilere sahip kütüphane örnekleri tercih edilmiştir. ArchDaily platformundaki kütüphane örnekleri bu bağlamda taranmış; biçim/form için 7, ölçü-oran için 4, malzeme için 4, renk için 6, ışık/aydınlatma için 8 ve SDS için 8 örnek olmak üzere toplamda 32 farklı kütüphanenin 37 görseli kullanılmıştır. Bu örneklerden Diné Koleji Kütüphanesi (Shiprock/ABD), Birmingham Kütüphanesi (Birmingham/İngiltere), Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphanesi (Viyana/Avusturya), Tainan Halk Kütüphanesi (Rende

Bölgesi/Tayvan), Wormhole Kütüphanesi (Haikou/Çin), Vila Franca Xira Belediye Kütüphanesi (Vila Franca De Xira/ Portekiz), Stuttgart Halk Kütüphanesi (Stuttgart/Almanya), Bangkok Kütüphanesi (Bangkok/Tayland), Stanbridge Mill Kütüphanesi (Wimborne/İngiltere), Falmouth Anıt Kütüphanesi (Falmouth/ABD), Xi'an Gaoxin Lisesi Kütüphanesi (Xian/Çin), Nanjing Renovasyon Üniversitesi Kütüphanesi (Nanjing/Çin), Huxi Sichuan Sanat Enstitüsü Kütüphanesi (Çongçing/Çin), Mediatheque Media Kütüphanesi (Mont De Marsan/Fransa), Tayland Yaratım ve Tasarım Merkezi Kütüphanesi (Bangkok/Tayland), Norwell Halk Kütüphanesi (Norwell/ABD), Kirkkonummi Kütüphanesi (Kirkkonummi/Finlandiya), Lüksemburg Halk Kütüphanesi (Lüksemburg/Lüksemburg), Cottbus Kütüphanesi (Brandenburg/Almanya), Doksan Kütüphanesi (Geumcheon-Gu/ Güney Kore), Maranello Kütüphanesi (Maranello/İtalya), Lattice Kütüphanesi (Şangay/Çin), Deichman Kütüphanesi (Sentrum/ Norveç), Dornbirn Halk Kütüphanesi (Dornbirn/Avusturya), Çin Ulusal Kütüphanesi (Pekin/ Çin) ve Dongtai Kütüphanesi (Yancheng/ Çin) anketin somut görsel algı bileşenlerine ilişkin bölümünde kullanılmıştır. Anketin soyut görsel algı bileşenlerine ilişkin bölümünde ise Tianjin Kütüphanesi (Tianjin/Çin), Norwell Halk Kütüphanesi (Norwell/ABD), Wormhole Kütüphanesi (Haikou/Çin), St Mary's Calne Kütüphanesi (Calne/İngiltere), Wuhan Huashan Kütüphanesi (Wuhan/Çin), Bilgelik Evi Kütüphanesi (Sharjah/BAE), Pingtung Halk Kütüphanesi (Pingtung/Çin) ve Constitución Halk Kütüphanesi (Constitución/Şili) kullanılmıştır. Cottbus Kütüphanesi (Archilovers, 2022) dışında gerek ankette kullanılan, gerekse Kütüphane Tasarımlarında Görsel Algıyı Etkileyen Fiziksel Bileşenler başlığı altında yer verilen tüm kütüphane görsellerine 2022 Mayıs ayı içerisinde bu platformdan ulaşılmıştır. Anket, tasarımı tamamlandıktan sonra Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Etik Kurulu'na sunulmuş ve onaylanmıştır.

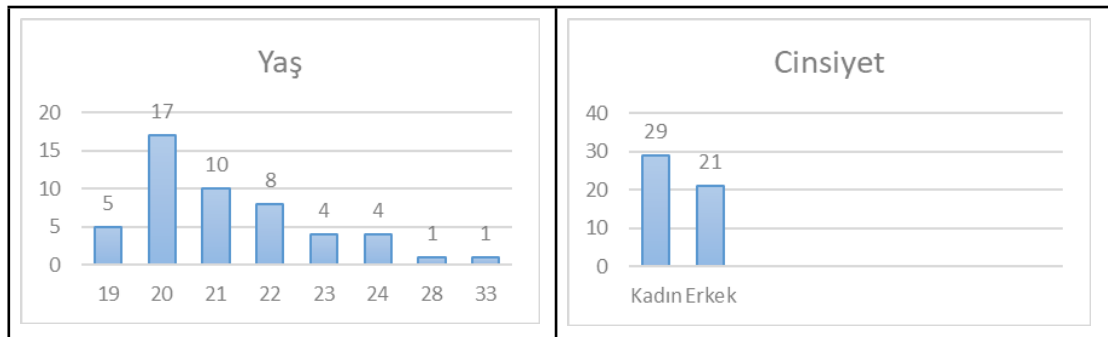
Anketin uygulanması için örneklem grubu olarak sakin ve dingin ortamı ile kütüphanelerde sıkça vakit geçirmeyi tercih eden tıp öğrencileri seçilmiştir. Ülkemiz eğitim sistemi çerçevesinde altı sene boyunca lisans eğitimi gören tıp öğrencileri için kütüphane, eğitim hayatının olmazsa olmaz bir parçasıdır. Bu bağlamda anketin uygulanacağı örneklem grubu olarak Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi 2. sınıf öğrencileri seçilmiştir. Örneklem hesaplanmasında araştırma evreni olarak YÖK tarafından 2021 yılı için ilan edilen öğrenci kontenjanı (N= 164) esas alınmıştır (YÖK Atlas, 2022). Evreni bilinen örneklem hesabında yaygın kullanılan Cochran formülüne (Fonseca ve diğerleri, 2022) göre örneklem büyüklüğü, % 90 güven düzeyi ($t=1,645$) ve % 10 hata payı ($d=0,1$) ile 48 olarak hesaplanmış ve uygulama 50 tıp öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya gönüllü olarak katılan öğrencilere web tabanlı bir uygulama (Google Forms) üzerinden hazırlanan anket çevrim içi ortamda sunulmuş ve hedeflenen örneklem sayısına üç gün içerisinde ulaşılmıştır.

Bulgular ve İrdeleme

Araştırmanın örneklemi oluşturan 50 tıp öğrencisinin, kişisel bilgilerine ilişkin verdikleri yanıtların frekans dağılımlarına bakıldığında, öğrencilerin %58'sinin kadın, %42'sinin erkek ve yaş ortalamasının 21,4 olduğu görülmüştür (Şekil 7).

Şekil 7

Örneklem Grubu Yaş ve Cinsiyet Şeması Grafikleri

Somut Görsel Algı Bileşenlerine İlişkin Bulgular

Anketin ilk bölümünde somut görsel algı bileşenlerinden biçim/form, ölçü-oran, malzeme, renk ve ışık/aydınlatma görseller üzerinden sorgulanmıştır. Öncelikle biçim/form bileşeni için öğrencilere keskin hatlı, eğrisel hatlı, çok açılı, dik açılı, parçalı, yekpare olmak üzere farklı form ve cephe seçeneklerinde belirlenen 7 adet kütüphane cephe görseli sunulmuştur. Diné Koleji Kütüphanesi %38 oranı ile en çok tercih edilen kütüphane olmuştur (Tablo 1). Öğrenciler, formuna göre kütüphane tercih etme nedenleri olarak şık, ilgi çekici, sıra dışı, düzenli, önemli, dikkat çekici kavramlarını sunmuşlardır. Yumuşak ve oval hatlı Diné Koleji Kütüphanesinin formunun vermiş olduğu dinlendirici, sakin, davet edici etkisine paralel olarak en çok tercih edilmesi; buna karşın düz hatlara sahip, katı görünümlü Stuttgart Kent Kütüphanesi'nin ise en az tercih edilen kütüphane olması tutarlıdır. Diğer kütüphaneler ise özgün tasarımları ve formları ile katılımcılar tarafından benzer oranlarda tercih edilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Biçim/Form Bileşenine Göre Kütüphane Tercih Sıralaması, Oranı ve Nedenleri

Aşağıdaki kütüphaneleri biçim/form açısından değerlendirdiğinizde hangi kütüphaneyi tercih edersiniz?			
1	2	3	4
			
Diné Koleji Kütüphanesi	Birmingham Kütüphanesi	Viyana Ekonomi Üniversitesi Kütüphanesi	Tainan Halk Kütüphanesi
n: 19 %38	n: 7 %14	n: 6 %12	n: 6 %12
-sade ve şık olması -sakin görünmesi -ilginç olması -alışılmıştın dışında ve estetik olması	-şık görünmesi	-sıra dışı görünmesi	-düzenli görünmesi -sıcak ve önemli görünmesi
5	6	7	
			
Wormhole Kütüphanesi	Vila Franca Xira Belediye Kütüphanesi	Stuttgart Kent Kütüphanesi	
n: 6 %12	n: 5 %10	n: 1 %2	
-dikkat çekici görünmesi	-ilgi çekici görünmesi	-	

Somut görsel algı bileşenlerinden ölçü-oran bileşeni için öğrencilere farklı genişliklerde ve yüksekliklerde mekânlardan oluşan kütüphane seçeneklerinden belirlenen 4 adet kütüphane iç mekân görseli sunulmuştur. Ölçü-oran bakımından değerlendirilen kütüphanelerin tercih oranlarına bakıldığında %68 ile büyük çoğunluğun Bangkok Kütüphanesini tercih ettikleri görülmüştür (Tablo 2). Öğrenciler, tercih etme nedeni olarak kütüphanenin yüksek ve ferah olmasını gösterirken, yüksek tavanlı ve bol ışık alan Bangkok Kütüphanesini en çok tercih etmeleri ile dar, alçak ve eğimli tavanı nedeniyle basık bir etki yaratan Xi'an Gaoxin Lisesi Kütüphanesini en az tercih etmeleri tutarlıdır.

Tablo 2

Katılımcıların Ölçü-Oran Bileşenine Göre Kütüphane Tercih Sıralaması, Oranı ve Nedenleri

Aşağıdaki kütüphaneleri ölçü-oran açısından değerlendirdiğinizde hangi kütüphaneyi tercih edersiniz?			
1	2	3	4
			
Bangkok Kütüphanesi	Stanbridge Mill Kütüphanesi	Falmouth Anıt Kütüphanesi	Xi'an Gaoxin Lisesi Kütüphanesi
n: 39	n: 9	n: 5	n: 2
% 68	% 18	% 10	% 4
-yüksek olması -basık olmaması -ferah olması	-göz yormaması -ferah olması	-orta yüksekliğe sahip olması	-iç açığı olması

Somut görsel algı bileşenlerinden malzeme bileşeni için öğrencilere farklı malzeme seçeneklerinde belirlenen ahşap, beton, cam ve çelik ağırlıklı olmak üzere 4 adet kütüphane iç mekân görseli sunulmuştur. Malzeme bakımından Nanjing Renovasyon Üniversitesi Kütüphanesi %40 oranı ile birinci sırada tercih edilen kütüphane olmuştur (Tablo 3). Öğrencilerin tercih etme nedenleri olarak düzenli, ferah, şık ve sade kavramlarını sunması, sıcaklık ve estetiklik etkisi veren ahşap malzemenin kullanıldığı Nanjing Renovasyon Üniversitesi Kütüphanesinin en çok tercih edilen kütüphane olmasını açıklamaktadır. Yalın betonun şık görünümü ile Huxi Sichuan Fine Arts Enstitüsü Kütüphanesi'nin ikinci, mekânda soğuk hissi veren metal malzemenin kullanıldığı Tayland Yaratım ve Tasarım Merkezi'nin dördüncü tercih edilen kütüphaneler olmaları da malzemenin görsel algı üzerindeki etkisini göstermektedir.

Tablo 3

Katılımcıların Malzeme Bileşenine Göre Kütüphane Tercih Sıralaması, Oranı ve Nedenleri

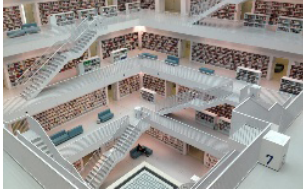
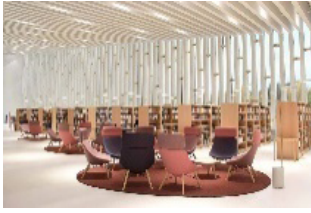
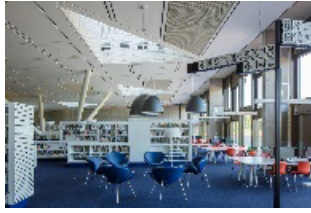

Aşağıdaki kütüphaneleri malzeme açısından değerlendirdiğinizde hangi kütüphaneyi tercih edersiniz?			
1	2	3	4
			
Nanjing Renovasyon Üni. Kütüphanesi	Huxi Sichuan Sanat Enstitüsü Kütüphanesi	Mediatheque Media Kütüphanesi	Tayland Yaratım ve Tasarım Merkezi
n:20	n:17	n: 9	n: 4
% 40	% 34	% 18	% 8
-doğal ve sade olması	-şık görünmesi	-ferah olması	-düzenli görünmesi

Somut görsel algı bileşenlerinden renk bileşeni için öğrencilere açık, koyu, tek renkli, çok renkli gibi farklı renk seçeneklerinde belirlenen 6 adet kütüphane iç mekân görseli sunulmuş ve birini tercih etmeleri istenmiştir. Renk kullanımı açısından Birmingham Kütüphanesi %32 oranı ile en çok tercih edilen kütüphanedir (Tablo 4). Öğrenciler tercih etme nedenleri olarak ferah, düzenli, huzurlu, dikkat dağıtmayan ve göz yormayan kavramlarını sunarken, koyu tonlara sahip Birmingham Kütüphanesinin en çok tercih edilen kütüphane olması ilgi çekicidir. Sıcak-soğuk renklerin bir arada kullanımı olumlu değerlendirildiği gibi olumsuz da değerlendiril-

lebilir. Örneğin Norwell Kütüphanesi ikinci sırada tercih edilmiştir ancak mor ve yeşil gibi iki kontrast rengin birlikte kullanıldığı Cottbus Kütüphanesi hiç tercih edilmemiştir. Ortama genişlik, ferahlık ve dinginlik verdiği bilinen beyaz rengin hâkim olduğu Stuttgart Kütüphanesinin üçüncü sırada tercih edilmesi ise parlaklığın dikkat dağıtıcı olması nedeniyle öncelikli olarak seçilmediği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4

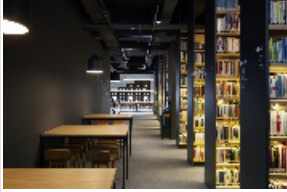

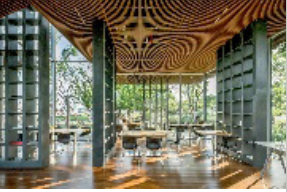

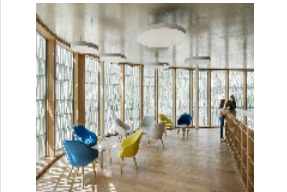
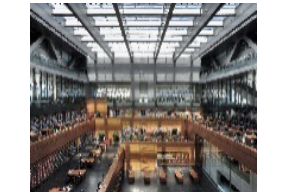

Katılımcıların Renk Bileşenine Göre Kütüphane Tercihleri, Oranları ve Nedenleri

Aşağıdaki kütüphaneleri renk açısından değerlendirdiğinizde hangi kütüphaneyi tercih edersiniz?		
1	2	3
		
Birmingham Kütüphanesi	Norwell Halk Kütüphanesi	Stuttgart Kent Kütüphanesi
n: 16 % 32	n: 13 % 26	n: 9 % 18
-siyah tonda olması	-renklerinin daha az dikkat dağıtıcı olması -ferah olması ve gözü yormayacak kadar koyu ton bulundurması -huzurlu, sakinleştirici ve rahat görünmesi	- ferah ve temiz görünüyor olması
4	5	6
		
Kirkkonummi Kütüphanesi	Luxemburg Halk Kütüphanesi	Cottbus Kütüphanesi
n: 6 % 12	n: 6 % 12	-
-ferah ve düzenli görünmesi	- huzurlu hissettirmesi	-

Somut görsel algı bileşenlerinden ışık/aydınlatma bileşeni için öğrencilere yapay ve doğal aydınlanan kütüphane seçeneklerinden belirlenen 8 adet kütüphane iç mekân görseli sunulmuştur. Aydınlatma bakımından kütüphanelerin yüzdesine bakıldığında, tercih edilme oranlarının birbirine yakın olduğu görülmüştür. En fazla tercih edilen kütüphane %22 oranla Doksan Kütüphanesidir (Tablo 5). Öğrenciler tercih etme nedenleri olarak yeterli düzeyde aydınlatma, doğal aydınlatma, ferah ve parlak kavramlarını sunarken, buna paralel olarak iyi aydınlandığını düşündükleri kütüphaneleri daha çok ve birbirine yakın oranlarda tercih etmişlerdir. En çok yapay ışık ile aydınlanan kütüphane tercih edilmiştir. Bu durumda aydınlatma kaynağının doğal ya da yapay olmasından ziyade aydınlık düzeyinin ölçülü ve yeterli olmasının tercihlerde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5

Katılımcıların Işık/Aydınlatma Bileşenine Göre Kütüphane Tercih Sıralaması, Oranı ve Nedenleri

Aşağıdaki kütüphaneleri aydınlatma açısından değerlendirdiğinizde hangi kütüphaneyi tercih edersiniz?			
1	2	3	4
			
Doksan Kütüphanesi	Maranello Kütüphanesi	Lattice Kütüphanesi	Deichman Kütüphanesi
n: 11 % 22	n: 10 % 20	n: 9 % 18	n: 8 % 16
-aydınlığın çok olmaması -aydınlanmanın güzel olması	-aydınlık olması -yeterli aydınlanması -doğal aydınlanması -ferah olması -parlak olması	-doğal ışık olması	-
5	6	7	8
			
Dornbirn Halk Kütüphanesi	Çin Ulusal Kütüphanesi	Dongtai Kütüphanesi	Huxi Sichuan Sanat Enstitüsü Kütüphanesi
n: 5 % 10	n: 3 % 6	n: 2 % 4	n: 2 % 4
-	-	-güzel olması	-

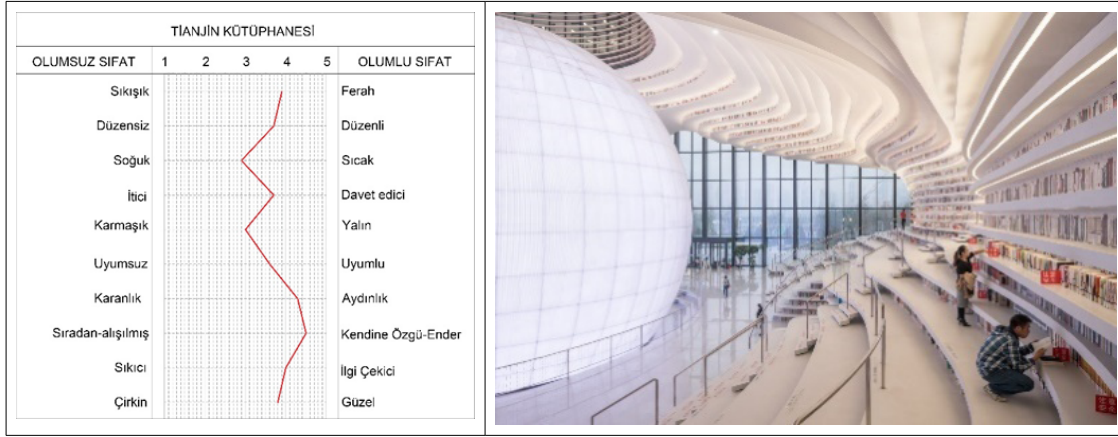
Soyut Görsel Algı Bileşenlerine İlişkin Bulgular

Anketin ikinci bölümünde soyut görsel algı bileşenleri incelenmiştir. Öğrencilere farklı niteliklerde olduğu düşünülen 8 farklı kütüphanenin okuma salonu görselleri gösterilmiş ve görsel algıyı soyut olarak ifade etmeye yönelik belirlenen 10 adet sıfat çifti (sıkışık-ferah, düzensiz-düzenli, soğuk-sıcak, itici-davet edici, karmaşık-yalın, uyumsuz-uyumlu, karanlık-aydınlık, sıradan-kendine özgü, sıkıcı-ilgi çekici, çirkin-güzel) üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Puanlama 1-5 üzerinden yapılmış, 3 nötr olarak kabul edilmiştir. Elde edilen sonuçlar anlamsal farklılaşım grafikleri olarak verilmiştir.

Birinci örnek olan Tianjin Kütüphanesi değerlendirildiğinde; kütüphane ferah (3,87), düzenli (3,66), soğuk (2,98), davet edici (3,66), yalın (3,02), uyumlu (3,56), aydınlık (4,3), kendine özgü (4,54), ilgi çekici (4,04) ve güzel (3,8) bulunmuştur. Tianjin Kütüphanesi genel olarak olumlu sıfatlar yönünde değerlendirilmiştir (Şekil 8). Yalnızca beyaz rengin kullanıldığı, farklılaşan bir malzemenin görülmediği, yapının insan ölçeğinde yüksek ve geniş görünmesi sonucu kütüphanede aydınlık, yalın, uyumlu ve ferah kavramlarının ortalama değerinde olması olağandır. En düşük değer 2,98 ile soğuk sıfatına ait olup kütüphane sıcaklık bakımından nötr olarak değerlendirilmiştir. Bunda beyaz rengin etkisi olduğu düşünülmektedir. En yüksek değer ise 4,54 ile kendine özgü sıfatına aittir, bu değer kütüphanede bulunan oditoryumun ve organik devam eden raf sisteminin kütüphaneyi farklılaştırmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Şekil 8

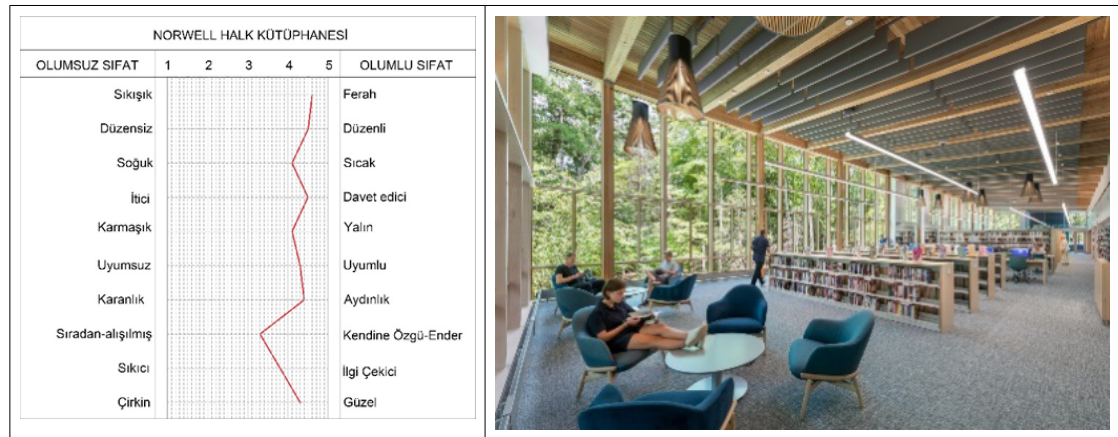
Tianjin Kütüphanesi Anlamsal Farklılaşım Grafiği ve İç Mekân Görself

2. örnek olan Norwell Halk Kütüphanesi değerlendirildiğinde; kütüphane ferah (4,56), düzenli (4,54), sıcak (4,08), davet edici (4,48), yalın (4,14), uyumlu (4,28), aydınlık (4,4), kendine özgü (3,34), ilgi çekici (3,76) ve güzel (4,3) bulunmuştur (Şekil 9). Norwell Halk Kütüphanesi genel olarak olumlu sıfatlar yönünde değerlendirilmiştir. Kütüphanede tasarıma dinginlik sağlayan ve eğitim kurumlarında sıklıkla görülen mavi ton ve bununla beraber doğal ve sıcak bir malzeme olan ahşap kullanılmıştır. Ayrıca cephenin saydam olmasıyla doğal aydınlatmanın kuvvetli olduğu görülmektedir. Ferah, uyumlu, sıcak, aydınlık kavramlarına ait değerler bu anlamda şaşırtıcı değildir. Tüm kavramlara ait değerler 4 üzeri iken ilgi çekici ve kendine özgü kavramlarına ait değerlerin 4 altı olması, kütüphane ne kadar olumlu algılanırsa algılandıkça kendine özgü ve ilgi çekici değerlendirilmeyebilir sonucunu doğurmaktadır.

Şekil 9

Norwell Halk Kütüphanesi Anlamsal Farklılaşım Grafiği ve İç Mekân Görself

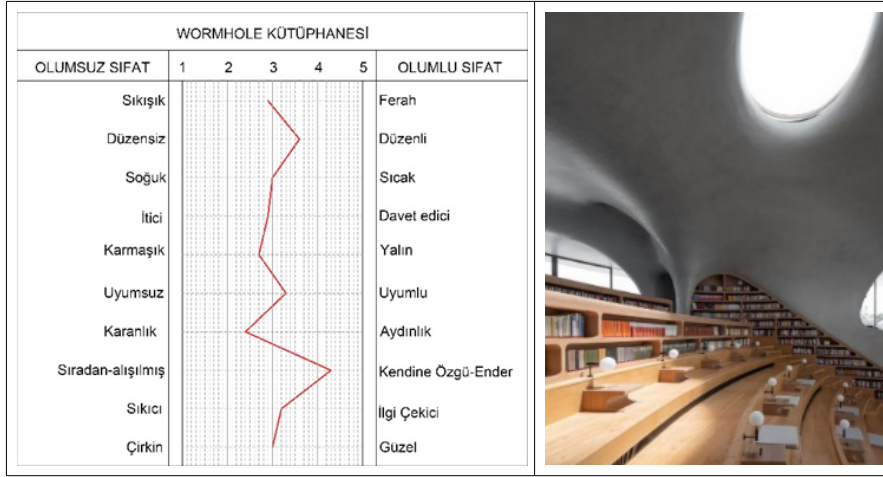

3. örnek olan Wormhole Kütüphanesi değerlendirildiğinde; kütüphane sıkışık (2,92), düzenli (3,6), soğuk (2,98), itici (2,92), karmaşık (2,74), uyumlu (3,32), karanlık (2,44), kendine özgü (4,26), ilgi çekici (3,18) ve güzel (3,06) bulunmuştur. Wormhole Kütüphanesi genel olarak olumsuz sıfatlar yönünde değerlendirilmiştir (Şekil 10). Kütüphanede kendine özgü kavramı dışında diğer tüm kavramlar 3 ve altı değerlere sahiptir. Bu değerlerin beton malzemenin soğuk etkisinden kaynaklandığı söylenebilir. Aynı zamanda kütüphane organik formu ile kendine özgü sıfatına ait 4,26 değerini almıştır.

Şekil 10

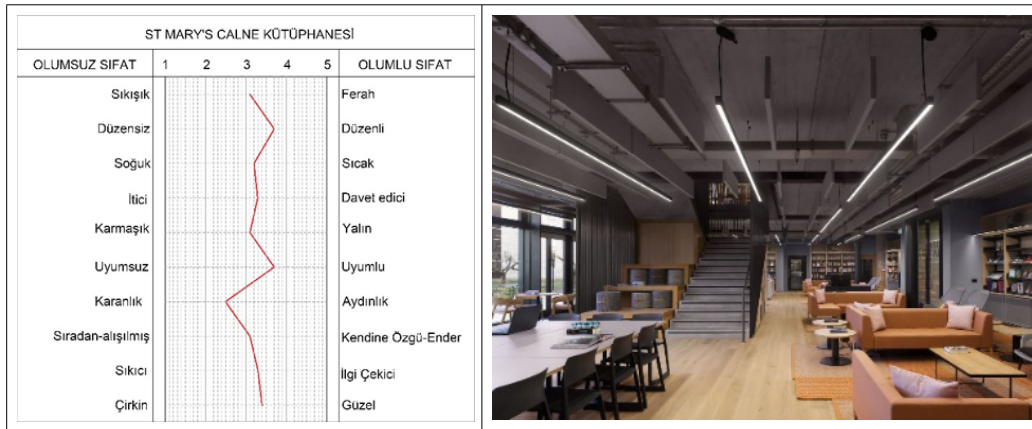
Wormhole Kütüphanesi Anlamsal Farklılaşım Grafiği ve İç Mekân Görself

4. örnek olan St Mary's Calne Kütüphanesi değerlendirildiğinde; kütüphane ferah (3,1), düzenli (3,7), sıcak (3,18), davet edici (3,32), yalın (3,1), uyumlu (3,66), karanlık (2,54), kendine özgü (3,14), ilgi çekici (3,28) ve güzel (3,44) bulunmuştur (Şekil 11). St Mary's Calne Kütüphanesi genel olarak ortalama değerlere sahiptir. Beton malzemeye özgü gri tonların hâkim olduğu ve nispeten az aydınlatılmış kütüphane, bununla paralel olarak aydınlık bakımından ortalama altı değere sahip olmasına rağmen ferahlık, sıcaklık ve uyum açısından ortalama üstü değerlere sahiptir.

Şekil 11

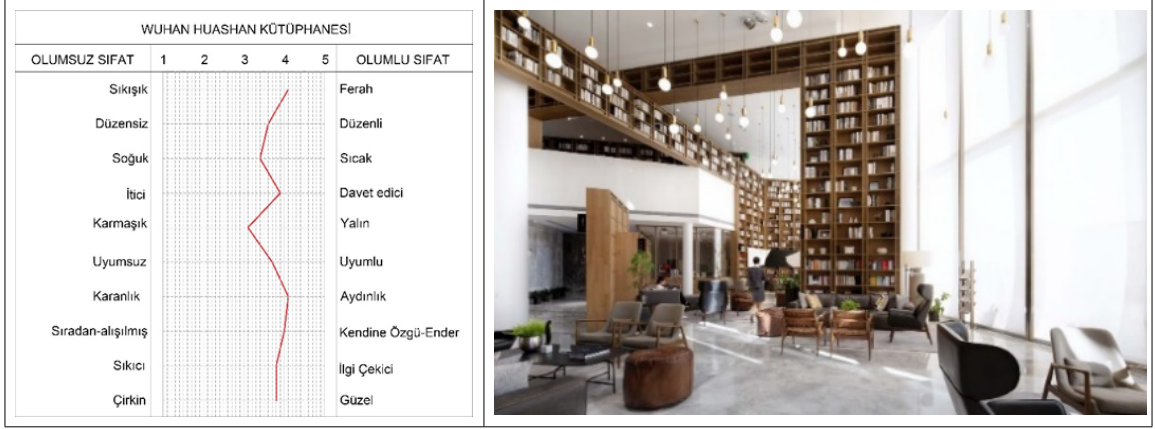
St Mary's Calne Kütüphanesi Anlamsal Farklılaşım Grafiği ve İç Mekân Görself

5. örnek olan Wuhan Huashan Kütüphanesi değerlendirildiğinde; kütüphane ferah (4,08), düzenli (3,58), sıcak (3,38), davet edici (3,94), yalın (3,08), uyumlu (3,66), aydınlık (4,08), kendine özgü (3,98), ilgi çekici (3,84) ve güzel (3,78) bulunmuştur (Şekil 12). Wuhan Huashan Kütüphanesi genel olarak olumlu sıfatlar yönünde değerlendirilmiştir. Doğallık, denge ve rahatlığın rengi olarak da görülebilen kahverengi, kütüphanede baskın olarak görülen renktir. Kütüphanenin cephesinin saydam olmasıyla doğal aydınlanmanın kuvvetli olduğu, bunun yanı sıra yapay aydınlatmanın kullanıldığı ve kütüphanenin insan ölçeğinde geniş ve yüksek olduğu görülmektedir. Bu bakımdan ferah, aydınlık, uyumlu kavramlarına ait değerler şaşırtıcı değildir. En düşük değerler 3,08 ile yalın; 3,38 ile sıcak kavramlarına aittir, bunda malzeme, renk ve yüksek tavanın etkisi olduğu düşünülmektedir.

Şekil 12

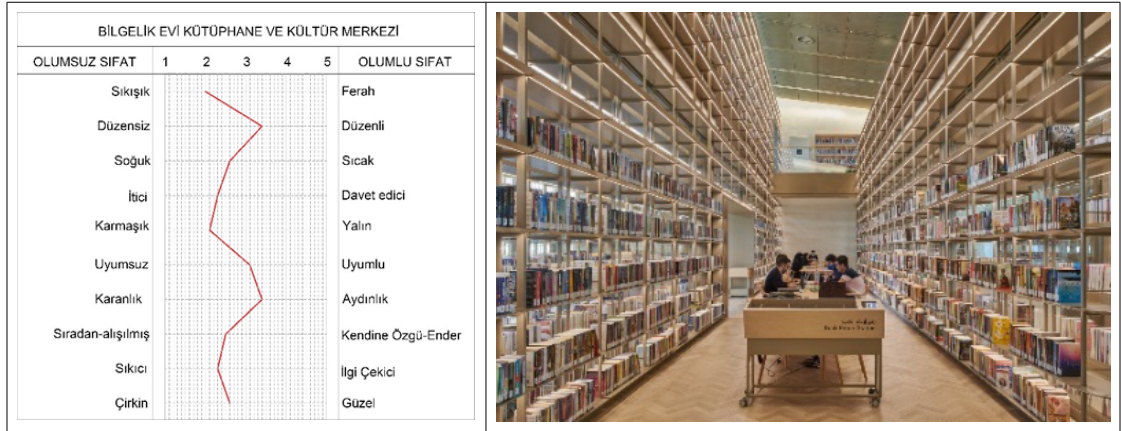
Wuhan Huashan Kütüphanesi Anlamsal Farklılaşım Grafiği ve İç Mekân Görself

6. örnek olan Bilgelik Evi Kütüphanesi ve Kültür Merkezi değerlendirildiğinde; kütüphane sıkışık (1,98), düzenli (3,38), soğuk (2,64), itici (2,34), karmaşık (2,14), uyumlu (3,14), aydınlık (3,4), sıradan-alışılmış (2,52), sıkıcı (2,26) ve çirkin (2,58) bulunmuştur (Şekil 13). Bilgelik Evi Kütüphanesi ve Kültür Merkezi genel olarak olumsuz sıfatlar yönünde değerlendirilmiştir. Yalnızca yapay aydınlatmanın ve çelik malzemenin kullanıldığı, raf sisteminin yoğun kullanıldığı ve mekânın insan ölçeğine göre dar ve yüksek olduğu görülmektedir. Bu sebeple kütüphane sıkışık, itici, soğuk ve sıkıcı olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 13

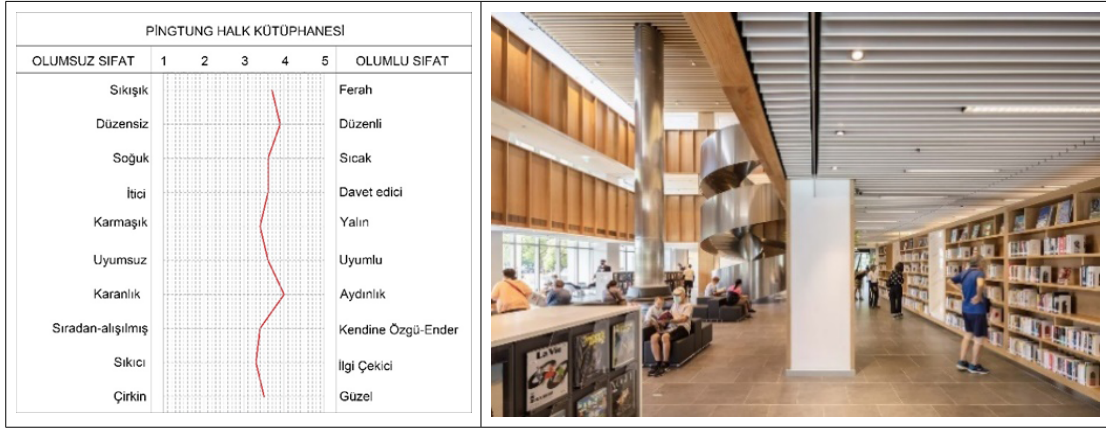
Bilgelik Evi Kütüphane ve Kültür Merkezi Anlamsal Farklılaşım Grafiği ve İç Mekân Görself

7. örnek olan Pingtung Halk Kütüphanesi değerlendirildiğinde ferah (3,7), düzenli (3,88), sıcak (3,58), davet edici (3,6), yalın (3,36), uyumlu (3,6), aydınlık (3,96), kendine özgü (3,36), ilgi çekici (3,28) ve güzel (3,54) bulunmuştur. Pingtung Halk Kütüphanesi genel olarak olumlu sıfatlar yönünde değerlendirilmiştir (Şekil 14). Ahşap ve çelik malzemenin bir arada kullanıldığı, taşıyıcıların ön plana çıktığı kütüphanede en yüksek değerlerin aydınlık, düzenli ve ferah kavramlarına ait olduğu görülmektedir. Farklılığıyla öne çıkan bir değere rastlanmamıştır.

Şekil 14

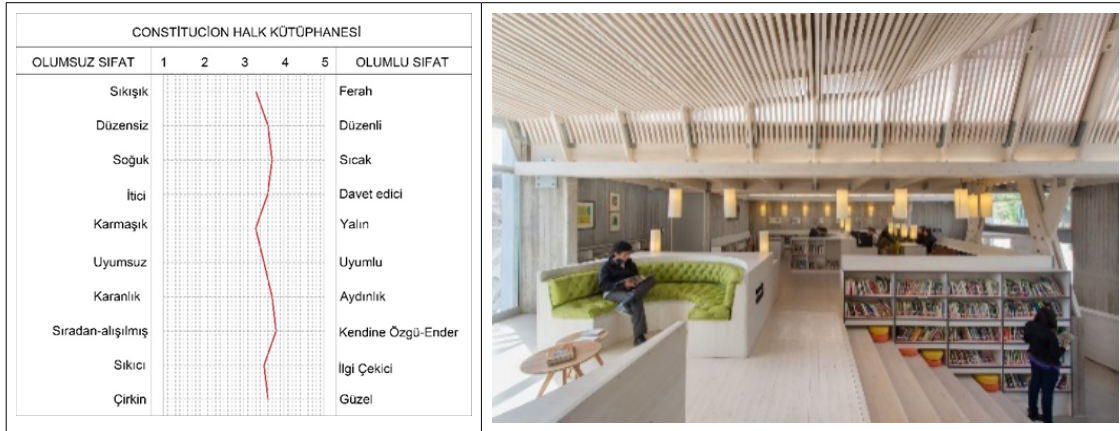
Pingtung Halk Kütüphanesi Anlamsal Farklılaşım Grafiği ve İç Mekân Görself

8. örnek olan Constitución Halk Kütüphanesi değerlendirildiğinde ferah (3,26), düzenli (3,58), sıcak (3,7), davet edici (3,64), yalın (3,3), uyumlu (3,54), aydınlık (3,72), kendine özgü (3,8), ilgi çekici (3,5) ve güzel (3,56) bulunmuştur (Şekil 15). Constitución Halk Kütüphanesi genel olarak olumlu sıfatlar yönünde değerlendirilmiştir. Beyaz tonun hâkim olduğu, ahşap malzemenin kullanıldığı hem doğal hem de yapay aydınlanan, tavanı insan ölçeğinde basık olmasına rağmen rengi ve dokusuyla bu etkisi azaltılan kütüphanede tüm değerler ortalama üzeridir. Farklılaşan bir değere rastlanmamıştır.

Şekil 15

Constitución Halk Kütüphanesi Anlamsal Farklılaşım Grafiği ve İç Mekân Görself

Anketin soyut görsel algı bileşenlerine ilişkin bulgular bölümünde anlamsal farklılaşım grafiklerindeki sonuçlar karşılaştırıldığında biçim/form, ölçü-oran, malzeme, renk ve aydınlatma bileşenlerinin kütüphane üzerindeki etkisi daha iyi anlaşılmıştır. Görsel algı bileşenlerine ek olarak donatıların da kütüphane algısı üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Sıfat çiftlerinin değerlendirilmesi sonucunda doğal ışıkla aydınlanan, ahşap malzemenin kullanıldığı, açık tonlara sahip kütüphanelerin ferah, aydınlık ve düzenli algılandığı; organik formların kullanıldığı kütüphanelerin davet edici ve ilgi çekici algılandığı; çelik ve beton malzemenin kullanıldığı koyu tonlara sahip, insan ölçeğinde dar ve yüksek görünen kütüphanelerin karanlık ve sıkışık algılandığı saptanmıştır. Çirkin-güzel, uyumsuz-uyumlu, düzensiz-düzenli sıfat çiftlerine ait değerlerde donatıların ve bireyin kendi estetik tatmininin etkili olduğu söylenebilir.

Soyut ve Somut Görsel Algı Bileşenlerinin Derecelenmesine İlişkin Bulgular

Anketin son bölümü ise soyut ve somut bileşenlerin derecelenmesine yönelik hazırlanmıştır. Bu bölümde somut algı bileşenlerinin kütüphane görsel algısı üzerindeki önemini belirlemek üzere öğrencilerden biçim/form ve ölçü-oran, malzeme, renk ve aydınlatma bileşenlerini 1-5 aralığında derecelendirmeleri istenmiştir. Önem derecesine göre 1 en önemsiz; 5 en önemli kabul edilmiştir. Bu çerçevede aritmetik ortalama değerlerine yönelik bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Kütüphane Tercihinde Etkili Bileşenlerin Önem Derecesine Göre Sıralanması

Kütüphane tercihinde etkili olan bileşenler	Ort.
Kütüphanenin yüksek tavanlı ve geniş olmasının önemi	4,42
Doğal aydınlatma ile ders çalışma verimliliği arasındaki ilişkinin önemi	4,1
Kullanılan doğal / yapay malzemelerin kütüphanenin sıcak ve konforlu bir ortam olmasındaki önemi	3,94
Kütüphane içerisindeki donatı, duvar-döşeme-kolon, mobilya renklerinin uyumlu olmasının önemi	3,92
Kütüphanenin formu ve cephelerinin önemi	3,5

Yapılan değerlendirmeye göre öğrenciler; kütüphanelerin görsel yolla algılanmasında ölçü-oran bileşenini 4,42 oranı ile en önemli bileşen olarak görürken, aydınlatmayı 4,1 oranı ile ikinci, malzeme (3,94) ve renk (3,92) bileşenlerini birbirine çok yakın oranlarda üç ve dördüncü sıralarda değerlendirmiştir. Biçim/form bileşeni ise 3,5 oranı ile beşinci sırada kütüphanenin görsel algılanmasında en önemsiz bileşen olarak yer bulmuştur.

Değerlendirme ve Sonuç

Bir düşüncenin oluşabilmesi için bilişsel sürecin ilk adımı algılamadır. Algılama her insan için temel bir süreçtir. Ancak algılamamanın sınırı yoktur ve her insan çevresini farklı şekilde algılar. Mekânı algılama ise sadece fiziksel algılama ile değil, tüm duyu organları ile gerçekleştirilen bir süreçtir. Algı denildiğinde akla ilk gelen görsel algılama çalışmanın temelini oluşturmuştur. Görsel algı bileşenleri olarak biçim/form, renk, malzeme, aydınlatma, ölçü-oran ele alınmıştır. Çalışmada tıp öğrencilerine bir anket uygulanmıştır. 50 kişinin katıldığı anket somut görsel algı, soyut görsel algı ile soyut ve somut görsel algı bileşenlerinin derecelenmesi bölümlerinden oluşmaktadır. Çalışma değerlendirildiğinde:

- Öğrencilerin kütüphaneleri biçim/form açısından değerlendirirken en çok alışılmış geometrinin dışında formlara sahip olan kütüphaneleri tercih ettikleri görülmüştür. Öğrencilerin kütüphane tercihinde biçim/formu en az önemli bileşen olarak değerlendirmesine rağmen, eğrisel formu ve farklı tasarımıyla Diné Koleji Kütüphanesi diğerleri arasından sıyrılarak en çok tercih edilen kütüphane olmuştur. Diné Koleji Kütüphanesi dışındaki kütüphanelerin tercihi ise oldukça dengeli dağılım göstermiştir. Ayrıca anketin soyut görsel algı bölümünde iç mekânda organik forma sahip olan kütüphanelerin kendine özgü bulunduğu ancak dış mekândaki bulgunun aksine davet edici bulunmadığı görülmüştür. Alışılmışın dışında farklı formlara sahip kütüphanelerin kullanıcıları bu yönüyle ettikledikleri, farklı deneyimler yaşamaya davet ettikleri, kent içinde kütüphane algısını arttırarak kütüphane farkındalığı kazandırdıkları düşünülmektedir. Bununla birlikte biçimsel farklılığın iç mekânda aranmayışı, kullanıcının alışıldık formlar içerisinde kendini daha rahat ve konforlu hissettiği şekilde yorumlanabilir.
- Öğrencilerin kütüphaneleri ölçü-oran açısından değerlendirirken temel olarak geniş ve yüksek tavanlı kütüphaneleri tercih ettikleri ve ferah kavramını esas aldıkları görülmüştür. Anketin soyut görsel algı bileşenleri bölümünde yüksek tavanlı ve geniş kütüphanelerin ferah, davet edici ve ilgi çekici

kavramları ile değerlendirilmesi; buna karşılık özellikle Bilgelik Evi Kütüphanesinin yüksek tavanlı olmasına rağmen dar olması nedeniyle sıkışık, itici ve sıkıcı bulunması ölçü-oran dengesinin önemini göstermektedir. Öğrencilerin kütüphane tercihinde geniş ve yüksek tavanlı olmasını (ölçü-oran bileşeni) en önemli bileşen olarak belirtmeleri de bu sonucu desteklemektedir. Kütüphanelerin geniş ve yüksek tavanlı olması, tasarımda aranan bir niteliktir denebilir.

- Öğrencilerin kütüphaneleri malzeme açısından değerlendirirken ahşap ve beton malzeme ile tasarlanmış kütüphaneleri yüksek ve birbirine yakın oranlarda tercih ettikleri görülmüştür. Anketin soyut görsel algı bileşenleri bölümünde Norwell Kütüphanesi ahşap tavanlı ve ahşabın donatılarda kullanıldığı bir kütüphanedir ve sıcak kavramına ait en yüksek değere (4,08) sahiptir. Bu nedenle ahşap malzemenin seçilmesinde sıcaklık kavramının etkili olduğu düşünülmektedir. Metal ve cam malzeme ise soğuk etkisiyle diğer malzemelere nispeten daha olumsuz değerlendirilmiştir.
- Öğrencilerin kütüphaneleri renk açısından değerlendirirken koyu tonlara sahip kütüphaneleri daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Öte yandan anketin soyut görsel algı bileşenlerine ilişkin bulgular bölümünde açık tonlara sahip kütüphaneler daha olumlu algılanmıştır. Bu sonuca göre öğrencilerin çalışırken konsantrasyon ve odaklanmayı engellemeyecek parlaklığa sahip, ani renk geçişleri olmayan, açık ya da koyu tonlarda olmasına bakılmaksızın renk uyumu sağlanan kütüphaneleri tercih ettikleri söylenebilir.
- Öğrencilerin kütüphaneleri aydınlatma açısından değerlendirirken doğal ışıkla aydınlanan kütüphaneleri daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Anketin soyut görsel algı bileşenleri bölümünde doğal ışıkla aydınlanan kütüphanelerde ferah, aydınlık ve davet edici kavramlarının ortalama dört ve üstü değerler alması bunu desteklemektedir. Buna rağmen somut görsel algı bileşenleri bölümünde dolaylı aydınlanan kütüphanenin en çok tercih edilmesi, doğal ya da yapay aydınlatmaya bakılmaksızın iyi aydınlanan kütüphanelerin de olumlu algılandığını göstermektedir.

Çalışma genel olarak değerlendirildiğinde ise öğrencilerin kütüphanelerde yapıyla ilk temasın kurulduğu cephe bağlamında ilgi çeken sıra dışı formları tercih etmekle birlikte biçim/formu çok önemli bulmadıkları; kütüphane tercihinde önem sıralaması olarak birbirine yakın değerlendirdikleri malzeme, renk ve aydınlatma bileşenleri açısından ahşap ya da beton gibi nispeten sıcak malzeme kullanılmış, renk uyumu sağlanmış ve doğal ya da yapay iyi aydınlatılmış kütüphaneleri tercih ettikleri; geniş ve ferah kütüphane tercihleri ile ölçü-oran bileşenini en önemli bileşen olarak gördükleri belirlenmiştir.

Çalışmada kütüphane tasarımlarındaki görsel algı bileşenlerinin kullanıcılar üzerindeki etkisinin, anketin soyut görsel algı bileşenleri bölümünde anlamsal farklılaşım grafikleriyle desteklenerek daha net bir şekilde anlaşılması sağlanmıştır. Gerek renk, gerekse aydınlatma bileşeninde koyu tonlara sahip kütüphaneler olumlu algılanmasalar da birinci derecede tercih edilen kütüphaneler olmuşlardır. Öğrencilerin bu tercihinde koyu ton renk ve aydınlatmaları göz yormayan ve dikkat dağıtmayan olarak değerlendirmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin koyu tonları estetik bulduğu açıktır. Bu doğrultuda koyu renkler ve tonlarının tasarımda çokça tercih edildiği, tasarımda daha çok değerlendirilmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır.

Öte yandan aydınlatma, bir mekânın fiziksel niteliklerinin görsel olarak algılanması için en temel gereklilik olduğundan öğrencilerin aydınlatma bakımından tercihlerinde renk, malzeme vb. diğer etkenlerin de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde bir mekânın en-boy-yükseklik oranı olarak ifade edilen ölçü-oran tercihi de aydınlatmasına etki etmektedir. Renk ve malzemenin ustalıkla kullanımı ise bir mekânda basık ya da ferah olacak şekilde istenilen ölçü-oran etkisinin sağlanmasına katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede tüm bileşen-

lerin bir bütünün parçalarını oluşturduğu ve aslında birbirinden bağımsız değil birlikte ele alınması gerektiği anlaşılmaktadır. Ancak bu çalışmada ele alınan yönüyle her bileşen özelinde tercihlerin sorgulanmasının tasarımları yönlendirme açısından etkili olacağı ve bu şekilde en iyi birleşimlerin elde edilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kütüphane, her yaşta insanın eğitim sürekliliğini sağlayan, her türlü bilgi gereksinimine kitaplar ve teknolojik kaynaklarla cevap veren, okuma salonları, bireysel çalışma alanları, genel kitap koleksiyonu, grup çalışma alanları gibi bölümlerden oluşan bir yapıdır. Kütüphaneler işlevlerinin yanı sıra kütüphane imajının iletiminde de önemli bir role sahiptir. Birçok kullanıcıya hitap eden kütüphaneler yaşanabilir ve tatminkâr bir ortam sağlamalıdır. Günümüzde özellikle yurtdışında biçim/form, renk, malzeme, aydınlatma ve ölçü-oran bakımından çok çeşitli kütüphane örneklerine ulaşmak mümkündür. Çalışmada en önde gelen algı biçimi olan görsel algı ile kütüphanede yaratılması istenen mekânsal etkilerin neler olabileceği veya ne tür niteliklerin insanları olumlu yönde etkileyebileceği analiz edilerek kütüphane tasarımına yeni bir bakış açısı getirilmiş ve kütüphanelerin yalnızca kitap okuma ve ders çalışma mekânı olmaması konusunda farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın güçlü yanları olduğu gibi bazı temel sınırlılıkları da mevcuttur. Öncelikle anketin yalnızca görseller üzerinden yapılıyor olması çalışmayı sınırlandırmaktadır. Çalışmanın görseller yerine söz konusu mekânların gerçekten deneyimlenmesine dayalı olarak yürütülmesi durumunda elde edilecek sonuçların farklılaşacağı açıktır. Ancak bu noktada da görsellerin sağlamış olduğu uluslararası düzeyde birçok nitelikli örneği birlikte değerlendirme imkânı gerçek deneyimde bulunmayacaktır. Ayrıca Çevresel Psikoloji alanında birçok araştırma, yöntemde de belirtildiği üzere görsel materyaller üzerinden yürütülmekte ve sonuçlandırılmaktadır. Araştırmanın diğer bir sınırlılığı ise ankette yer verilen kütüphane görselleri her ne kadar biçim/form, ölçü-oran, malzeme, renk ve ışık bileşenlerini en iyi yansıttığı düşünülen örneklerden seçilmiş olsa da bu tercih araştırmacılara aittir ve söz konusu örneklerin yerine başka örneklerin seçilmesi mümkündür. Ankette kullanılan örneklerin yerini başka örnekler aldığı katılımcıların tepkilerinin değişmesi ve farklı sonuçların elde edilmesi olasılık dâhilindedir. Bunun dışında görsellerin profesyonel ya da amatör çekim olması, çekim açısı, hangi cephelerin seçildiği gibi görsellerin niteliği de sonuçlarda değişikliğe yol açabilecek özelliklerdir. Bu nedenle çalışmada, görseller arasında nitel açıdan farklılık olmaması amacıyla görsel veri tabanı olarak profesyonel çekimlerin yer aldığı uluslararası bir mimarlık platformu olan [ArchDaily](#) sitesinden yararlanılmıştır. Benzer şekilde anket tıp öğrencileri yerine başka disiplinlerden öğrencilere uygulandığında da sonuçların değişebileceği bilinmektedir. Çünkü algı bireye özgüdür ve bireyin biyolojik, fizyolojik ve psikolojik özelliklerinin, sahip olduğu kültürel kodların yanı sıra aldığı eğitim ve icra ettiği mesleği de algısı üzerinde son derece etkilidir. Dolayısıyla örneklem grubu değiştiğinde algının bire bir sabit kalması algının doğasına aykırı olacaktır. Bu nedenle bu çalışmada elde edilen sonuçların, sadece çalışmaya veri sağlayan örneklemi temsil ettiğini, yöntemde açıklanan ve yukarıda belirtilen sınırlılıklar içerisinde geçerli olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

Teşekkür

Bu çalışmada kütüphane tasarımlarının öğrencilerin görsel algısı üzerindeki etkisini belirlemek üzere hazırlanan anketi yanıtlayarak araştırmaya katkı veren Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi 2. sınıf öğrencilerine teşekkür ederiz.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Etik Kurul İzni

Makaleye yönelik etik kurul izni, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Etik Kurulu'nun 21.10.2022 tarih ve E-26014373-050.01.04-301502 sayılı kararı ile alınmıştır.

Yazarlık Katkısı

Derya Elmalı Şen: Fikir / Kavram, Kavramsal arka plan, Metodoloji, Veri analizi, Yazım, Değerlendirme ve inceleme

Beyza Sıla Selçuk: Fikir / Kavram, Kavramsal arka plan, Veri toplama, Veri analizi, Veri görselleştirme, Yazım

Kaynakça

- Aabø, S. ve Audunson, R. (2012). Use of library space and the library as place. *Library and Information Science Research*, 34(2), 138-149. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2011.06.002>
- Aksoy, K. (2020). *İç mekânda renk kullanım yoğunluğunun kullanıcıların algısal performansları üzerindeki etkileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Alici, N. ve Göker Paktaş, M. (2020). İç mekânda renk algısı ve psikolojiye etkileri. *Modular Journal*, 3(1), 89-105. <http://modular.gedik.edu.tr/en/download/article-file/1174010>
- Altuğ, B. G. (2019). *Üniversite kütüphanelerinin mekânsal analizi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi
- Andersson, J. E. (2011). Architecture for the silver generation: Exploring the meaning of appropriate space for ageing in a Swedish municipality. *Health and Place*, 17(2), 572-587. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2010.12.015>
- ArchDaily (2022, 01-31 Mayıs). *Kütüphaneler*. Erişim adresi: <https://www.archdaily.com/>
- Archilovers (2022, 05 Mayıs). *Cottbus University Library Herzog & de Meuron*. Erişim adresi: <https://www.archilovers.com/projects/110701/cottbus-university-library.html>
- Arnheim, R. (1974). *Art and visual perception* (2nd ed.). University of California Press.
- Asar, H. (2013). *Mimari mekân okumasında algısal deneyim analizinin bir yöntem yardımıyla irdelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Asl, E. H. ve Mizban, P. (2016). Visual perception in architecture and cinema, similarities and differences. *International Journal of Engineering and Technology*, 8(5), 345-349. <https://doi.org/10.7763/IJET.2016.V8.910>
- Ayber, U. (2012). *Mekân kimlik ilişkisinde ışık ve renk faktörlerinin psikolojik ve sosyolojik analizi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Aydınlı, S. (1986). *Mekansal değerlendirmede algısal yargılara dayalı bir model* [Yayımlanmamış doktora tezi], İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Azıtepe, S. M. ve Sözen, B. (2022). Çelik yapıların insanlardaki görsel algısı üzerine bir araştırma. *Akdeniz University Journal of the Faculty of Architecture*, 1(2), 135-150. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2508412>
- Balcı, A. (2021). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler* (15. bs.). Pegem Akademi.

- Baltacıoğlu, I. M. (2022). *Çağdaş kütüphanelerin yeni anlamı ve iç mekân tasarımı üzerine bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Çukurova Üniversitesi.
- Beyoğlu, A. (2015). Sanat eğitiminde algı, görsel algı ve yanılama: Victor Vasarely'nin çalışmaları üzerine bir inceleme. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 333-348. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/321351>
- Bozkurt, C. (2013). *Yirmi birinci yüzyıl halk kütüphanelerinde aydınlatma tasarımı ve teknolojik gelişmelerin iç mekâna yansımaları açısından değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Bozkurt, N. (2001). *Fuar mekânlarında amaç değişkenine bağlı görsel algı faktörlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Coburn, A., Kardan, O., Kotabe, H., Steinberg, J., Hout, M. C., Robbins, A., MacDonald, J., Hayn-Leichsenring, G. ve Berman, M. G. (2019). Psychological responses to natural patterns in architecture. *Journal of Environmental Psychology*, 62, 133-145. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2019.02.007>
- Çınar, S. ve Çetindağ, K. (2009). Görsel algılamada ışık ve renk faktörü: Sultanahmet Meydanı ve çevresi örneği. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 59(2), 103-123. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/174710>
- Davranış Bilimleri (2022, 08 Eylül). *Algılama Süreci*. Erişim adresi: <https://slideplayer.biz.tr/slide/1959128/7/images/8/Alg%C4%B1lama+S%C3%BCreci.jpg>
- Delice Güller, E. ve Bilbay, P. (2016). Kütüphane yapılarında okul öncesi çocuklara yönelik interaktif mekânların irdelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(3), 398-414. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/805278>
- Emsen, H., H. ve Örmecioğlu, H. T. (2020). Üniversite kütüphanelerinin mekânsal tasarımının kullanıcı üzerindeki etkisine ilişkin istatistiksel bir çalışma: Akdeniz Üniversitesi Merkez Kütüphanesi örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 34(2), 187-207. <https://doi.org/10.24146/tk.696331>
- Erickson, S. J. (2000). *Library design issues in the writings of architects and librarians* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. University of North Carolina. <https://doi.org/10.17615/ppwe-j551>
- Ergüneş, F. (2019). *Mimari biçimlerin görsel algıya etkisi; Konya'daki otel örneklerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Erten Bilgiç, D. ve Keskin, E. (2021). Çocuk kütüphanelerinin okul öncesi çocukların görsel algı gelişimine uygun tasarlanması. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 370-400. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1804986>
- Fonseca, F., Papageorgiou, G., Tondelli, S., Ribeiro, P., Conticelli, E., Jabbari, M. ve Ramos, R. (2022). Perceived walkability and respective urban determinants: Insights from Bologna and Porto. *Sustainability*, 14(9089), 1-19. <https://doi.org/10.3390/su14159089>
- Gonzales, D. B. (2011). *Visual perception in architecture*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maryland University.
- Göler, S. (2009). *Biçim, renk, malzeme, doku ve ışığın mekân algısına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Güleç Solak, S. (2017). Mekân-kimlik etkileşimi: Kavramsal ve kuramsal bir bakış. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 13-37. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/577726>

- Hashempour, L. ve Taghizadeh Sapchi, A. (2016). Kütüphanelerin iç mekân tasarımına yönelik renk etkileri. N. Çakmak, S. Baytur (Ed.), ÜNAK 2015 Elektronik Çağda İçerikten Mimariye Kütüphaneler *Bildiriler Kitabı* içinde (ss.79-89). Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum, algı ve iletişim*. Beykent Üniversitesi Yayın.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma yöntemi. (19. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kavasoğulları, A. (2021). Konut iç mekân tasarımında renk ve aydınlatma sisteminin kullanıcı konforuna etkileri. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 6(2), 583-593. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1501709>
- Kır, B. (2015). *İç mekân yüzeylerde doğal ahşap malzeme kullanımının mekân algısına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi. <https://openaccess.maltepe.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12415/4230>.
- Kuru, Y. ve Canbay Türkyılmaz, Ç. (2019). Kütüphane yapılarının mekânsal organizasyonunun ergonomik açıdan değerlendirilmesi: Bahçeşehir Üniversitesi kütüphane binası örneği, *Ergonomi*, 2(3), 153-166. <https://doi.org/10.33439/ergonomi.481138>.
- Küçükcan, B. (2010). Bilgiyi toplama mekânı: Kütüphane binaları. *Mimar.İst: Mimarlık Kültürü Dergisi*, (37), 55-59.
- Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü (2018). *Halk kütüphanelerinde mimari uygulamalar çalıştay raporu*. A. H. Kuzucuoğlu, B. Balkaş Yılmaz, ve M. Yavuzdemir (yay. haz.). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü.
- Mcdonald, A. (2006). The ten commandments revisited: The qualities of good library space. *Liber Quarterly*, 16(2), 1435-5205. <https://doi.org/10.18352/lq.7840>.
- Muscogiuri, M. ve Aydın, A. (2012). İtalya'da kütüphane mimarisi: Senaryolar, stratejiler ve fırsatlar. *Türk Kütüphaneciliği* 26(1), 181-195. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/811868>
- Neufert, E. (1979). *Yapı tasarımı temel bilgileri: Tasarımcılar, yapı sahipleri, öğretenler ve öğrenenler için el kitabı*, (çev. A. Erkan). Güven Yayıncılık.
- Onur, D. (2007). *Hastane yapılarının iç mekânlarının görsel algı açısından değerlendirilmesi: Acıbadem Hastaneleri örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Oreskovic, N. M., Charles, P. R., S, L., Shepherd, D. T. K., Nelson, K. P. ve Bar, M. (2014). Attributes of form in the built environment that influence perceived walkability. *Journal of Architectural Planning Research*, 31(3), 218-232. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4278351/>
- Ökten, A. İ. (2007). Görme, görsel algılama ve fotoğraf. *Kontrast Fotoğraf Dergisi*, 30, 21-22.
- Öz, Z. O. (1992). Kütüphane binalarının mekânsal organizasyonlarında ergonominin önemi ve standardizasyon, *Türk Kütüphaneciliği*, 6(3), 159-171.
- Özdemir Canbolat, T. (2017). İç mekân tasarımında renk armonisi, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(3), 287-301. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/404151>
- Özsavaş, N. (2016). İç mekân tasarımında renk algısı. *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 9(18), 449-460. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/263451>

- Pallasmaa, J. (2011). *Tenin gözleri mimarlık ve duyular*. (Çev. Aziz Ufuk Kılıç), Yem Yayın.
- Perovic, S, Folic, N. K. (2012). Visual perception of public open spaces in Niksic. *Procedia: Social and Behavioral Sciences*, 68, 921-933.
- Sarıca, C. (2011). *Yapılı çevrede renk algısı: Ampirik bir çalışma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi. <https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12397/7962>
- Sarıççek, A. (2012). Algı, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Tıbbi Psikoloji Dersi Notları.
- Segall, M. H., Campbell, D. T. ve Herskovit, M. J. (1968). The Influence of culture on visual perception, social perception. H. Toch and C. Smith (ed.) *Insight Series on Psychology* içinde. Van Nostrand Reinhold Inc.
- Topatan, S. (2021). *21. Yüzyıl kütüphane binalarının mimari özelliklerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi. <https://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12452/7795>
- Topatan, S. ve Aydın, D. (2022). 21. yüzyıl kütüphane binalarının mimari tasarım kriterleri doğrultusunda analizi. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 7(1), 263-283. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2227108>
- Türk Dil Kurumu (2022), Görme. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük içinde. 15 Eylül 2022 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Uslu, Ö. ve Yalçın, G. (2020). Görsel algı bağlamında mekân tasarım bileşenlerinin incelenmesi: Adana Arkeoloji Müzesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 232-244. <https://doi.org/10.47130/bitlissos.804061>
- Worpole, K. (2013). *Contemporary library architecture: A planning and design guide*, Routledge.
- Yavuz, C. (2021). *Kütüphane tasarımında yenilikçi mekânlar: Yaratıcı alanlar olarak makerspace hareketinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Yıldırım, B. ve Demiraslan D. (2019). Gözün görme işlevi ve sanal iç mimari ürün. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 4(1), 155-165. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/748143>
- Yıldırım, K., Müezzinoğlu, M. K. ve İnan, B. (2021). Yatak odalarında farklı geometrik formların kullanıldığı duvar panellerinin kullanıcıların algısal değerlendirmeleri üzerindeki etkisi. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 6(2), 662-675. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1895603>
- Yıldız, B. ve Seçkin, N. P. (2019). Mimaride malzemelerin algısal farklılıklarının değerlendirilmesi. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 6-14. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/796571>
- Yılmaz, Ö. (2004). *Mimari mekânda görsel algı ve manipülasyon ilişkilerinin irdelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi. <http://dspace.yildiz.edu.tr/xmlui/handle/1/11168>
- YÖK Atlas (2022). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi*. 20 Eylül 2022 tarihinde <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans.php?y=108210365> adresinden erişildi.